

Ἡ λυτρωτικὴ δύναμις τοῦ πόνου εἰς τὰ ἔργα τοῦ Φ. Ντοστογιέφσκι καὶ τοῦ Τολστόι. (Μιχαήλ Μακράκη, καθηγητοῦ φιλοσοφίας πανεπιστημ.Ἀθηνῶν-1972).

Ἐπάρχει κάποιος μῦθος μ' ἓνα πουλί πού κελαδεῖ μία φορά μόνο στή ζωὴ του, γλυκύτερα ἀπὸ κάθε τί ἄλλο. Καρφώνεται σ' ἓνα αἰχμηρὸ ἀγκάθι καὶ καθὼς πεθαίνει, μὲ τὴν ἀγωνία τοῦ πόνου, κελαδεῖ μελωδικότερα καὶ ἀπὸ τ' ἀηδόνι. Ἕνας ὑπέροχος ὕμνος μὲ τίμημα τὴν ὕπαρξή του. Τὸ ἄριστον ἐξαγοράζεται μόνον μὲ τὸν πόνο! (Κελτικὸς μῦθος).

Ἀρκετοὶ νέοι στὸ χωριό, συγκεντρωμένοι στοιχημάτιζαν ποιὸς θὰ κάνει τὴ θρασύτερη πράξη.

Ναί, ὀρκίζομαι στήν ψυχὴ πού θὰ παραδώσω!

Λοιπόν, ὅταν πᾶς νὰ κοινωνήσεις, κράτησέ την στὴ παλάμη σου καὶ θὰ σοῦ πῶ τί θὰ κάνεις...

Ἔτσι ἔγινε. Ὅταν βγήκαμε ἀπ' τὸν ναό, πήγαμε σ' ἓνα κῆπο. Μοῦ εἶπε, βάλε ἐδῶ ἐπάνω στὸ ξύλο αὐτὸ τὴ Μετάληψη καὶ πήγαινε νὰ φέρεις τὸ ὄπλο σου. Πῆγα τὸ ἔφερα ἐστήριξα εἰς τὸν ὦμο μου τὸ κυνηγητικὸ ὄπλο, ἐσημάδεψα καὶ ὦ! τοῦ θαύματος, τὴ στιγμή πού θὰ πυροβολοῦσα ὀρθώνεται ἐμπρὸς μου ὁ Σταυρὸς μὲ τὸν Κύριον, ἐγὼ τότε ἔπεσα ἀναίσθητος κάτω.

Τὸ συμβᾶν αὐτὸ τὸ ἄκουσε ἓνας χωρικός ἀπὸ κάποιο γέροντα (στάρετς) καὶ τὸ εἶπε στὸν Ντοστογιέφσκι, ὁ ὁποῖος τὸ 1873 τὸ ἐδημοσίευσε εἰς τὸ «Ἡμερολόγιο ἐνὸς συγγραφέα». Ὁ νέος αὐτὸς ἔβαλε κανόνα μετανοίας στὸν ἑαυτὸ του, νὰ σέρνεται μὲ τὰ γόνατα πάνω στὴ γῆ. Οἱ νέοι αὐτοὶ – τόσο ὁ ἓνας ὅσο καὶ ὁ ἄλλος ὑπέφεραν – λέγει ὁ Ντοστογιέφσκι – ἴσως ἀπὸ κάποιο μῖσος νὰ ἀλληλοεξοντωθοῦν... νὰ νοιώθουν μία «καταχθόνια ἠδονή», «μία καταπιεστικὴ ἀνάγκη νὰ σκύψουν πάνω στήν ἄβυσσον»., Ν' ἀρνηθοῦν ὅ,τι εἶναι στὸ λαὸ πιὸ ἱερό, ἕως καὶ τὸν Θεόν. Νά, ὅμως ὅταν ἔφθασαν στὸ ἀπροχώρητο, ἐγεννήθη ἡ δίψα γιὰ λύτρωση, μία δίψα δυνατώτερη ἀπ' αὐτὴν τῆς αὐτοκαταστροφῆς. Γνωρίζουμε μόνο γιὰ αὐτὸν πού ἔφυγε ἀπ' τὸ χωριό του καὶ ἄρχισε νὰ σέρνεται μὲ τὰ γόνατα στὴ γῆ, «σὲ ἀναζήτησι τῆς ὀδύνης» κι αὐτὴ ἡ ἀναζήτησις τὸν ὠδήγησε ἕως τὸν στάρετς. Ὁ Ρωσικὸς λαός, ἀπολαμβάνει τὸν πόνο μὲ ἠδονή.

Ἡ ὁμορφιά τοῦ κόσμου ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ μία ὀμίχλη δακρύων. Εἰς τὸ βιβλίον «The Thorn Birds» γράφει: «...ὁ καθένας τραγουδᾷ τὸ μικρὸ δικό του τραγούδι, βέβαιος πὼς εἶναι, τὸ πιὸ θαυμασιό πού ἄκουσε ποτὲ ὁ κόσμος».

Ὅταν ὁ Τολστόι διάβασε τὶς «ἀναμνήσεις ἀπ' τὸ σπίτι τῶν πεθαμένων» τοῦ Ντοστογιέφσκι, ἔγραψε στὸν Στράχωφ: «Δὲν γνωρίζω κανένα καλύτερο βιβλίον σ' ὀλόκληρη τὴ σύγχρονη λογοτεχνία, συμπεριλαμβάνω καὶ τὸν Πούσκιν, «ἡ ὀπτικὴ γωνία εἶναι ἐκπληκτικὴ, σοβαρὴ, φυσικὴ καὶ χριστιανικὴ. Ἐὰν δεῖτε τὸν Ντοστογιέφσκι, πέστε του πὼς τὸν ἀγαπῶ». Ὁ Τολστόι τὸ βιβλίον «ἀδελφοὶ Καραμαζώφ», τὸ ἐδιάβαζε ὡς τὴν τελευταία στιγμή πού ἔφυγε ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ ἔτσι σήμερον, στὴ σελίδα πού ἔμεινε ἀνοιχτὴ, εἶναι τοποθετημένο σ' ἓνα ἀναλόγιον στὸ σπίτι του, πού εἶναι μουσεῖο, στὴ Γιάσναγια Πολιάνα.

Ο Φ. Ντοστογιέφσκι ἐγεννήθη στὴ Μόσχα τὴν 30-10-1821. Ἐὰν καὶ ἤθελε νὰ συναντήσει τὸν Τολστόϊ, ποτὲ δὲν ἔγινε αὐτὴ ἡ συνάντησις. «Δὲν ὑπῆρξε μεγαλύτερος συγγραφεὺς ἀπ’ τὸν Φ. Ντοστογιέφσκι, εἶναι ὁ μοναδικὸς στὴν παγκόσμια ἱστορία τῆς λογοτεχνίας, θὰ περάσουν πολλὰ χρόνια ἀκόμα γιὰ νὰ κατανοήσομε τὴ βαθύτερη σκέψη του» (Βαλέρι Ταρσίς, Ρῶσσοι ποιητής).

Στὸν Ντοστογιέφσκι, ποὺ εἶναι ἀληθινὸς χριστιανὸς δὲν ὑπάρχει βαθιὰ αἴσθησις τοῦ θανάτου ποὺ κυριαρχεῖ σὲ κάθε σελίδα σχεδὸν τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Τολστόϊ. Ὁ Ντοστογιέφσκι ζεῖ χριστιανικὰ τὴν «ζωοποιὸν νέκρωσιν», ἀποθνήσκων καθ’ ἡμέραν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἡ ἰδέα τοῦ πόνου ποὺ κυριαρχεῖ στὰ ἔργα του ἀπουσιάζει ἀπ’ τὸν Τολστόϊ παντελῶς. Ὁ Τολστόϊ δὲν εὔρε τὴν λύτρωσιν, ὅπως δείχνει τὸ τέλος του. Τὴν 28 -1- 1881 ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ντοστογιέφσκι. Ἐζήτησε ἀπ’ τὴν γυναῖκα του Ἄννα νὰ τοῦ διαβάσει Εὐαγγέλιο, τὸ ὁποῖον τοῦ τὸ ἔδωσε στὸ Τομπόλκ, ὅταν ἔφευγε γιὰ τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα, ἡ Ναταλία Φονβίζινα, μία ἀπ’ τὶς γυναῖκες τῶν ἐπαναστατῶν «Δεκεμβριστῶν» ποὺ μετὰ τὴν ἐξέγερσις Δεκεμβρίου τοῦ 1825 ἐξορίστηκαν στὴ Σιβηρία.

Τὸ Εὐαγγέλιον ἦταν τὸ μόνον ἐπιτρεπόμενον νὰ διαβάσει κανεὶς στὰ κάτεργα. Ὁ Ντοστογιέφσκι ἀπ’ τὴν μελέτη αὐτὴ ἀπέκτησε ὑπομονὴ καὶ ταπεινοφροσύνη. 11 Ἰανουαρίου 1850 ἔφθασε στὸ Τομπόλκ μὲ ἄλλους καταδίκους, ὅλοι μὲ ἀλυσσίδες στὰ πόδια. Στὴ συνέχεια ταξίδι μὲ ἔκκληθρα, χινοθύελλα, κοπιαστικὸ ταξίδι μὲ 40 ὑπὸ τὸ μηδὲν, τελικὰ ἔφθασαν στὴ φυλακὴ τοῦ Ὁμοσκ τὴν 23 Ἰανουαρίου. Τέσσερα χρόνια θὰ μείνει κατάδικος, ἐδῶ θὰ μελετήσῃ τὴ ζωὴ του, καὶ τὸν χαμένο χρόνο του μὲ ἀμαρτίες. Ἀργότερα θὰ γράψῃ: «Ἡ ζωὴ εἶναι δῶρον, ἡ ζωὴ εἶναι εὐτυχία». Κάθε λεπτὸ θᾶπρεπε νᾶναι αἰὼν εὐτυχίας.

Χωρὶς τὴν ἀπομόνωσιν αὐτὴ, δὲν θὰ ἔκανε σωστὴ αὐτοκριτικὴ. Ἡ μητέρα του – (μὲ ἑπτὰ παιδιά, ὁ Ντοστογιέφσκι ἦταν ὁ δεῦτερος στὴν οἰκογένεια) -, ἡ Μαρία ἀπεβίωσε ἀπὸ φυματίωσιν τὸ 1837. Τὸ 1839 ἐδολοφόνησαν τὸν πατέρα του στὸ κτῆμα τους. Ἀπ’ τὴν λύπην ἴσως τότε ἔπαθε τὴν πρώτη ἐπιληψία καὶ συνεχίστηκε στὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ του. Ἐσπούδασε στὴ στρατιωτικὴ σχολὴ μηχανικῶν, ἐργάστηκε λίγο στὴ σχολὴ καὶ ἀφοσιώθηκε στὴ λογοτεχνία.

Πρῶτο μυθιστόρημα: «Οἱ πτωχοί» - 1846. Ὅσα ὑπέφερε στὰ κάτεργα περιγράφει εἰς τὸ βιβλίον του: « Ἀναμνήσεις ἀπ’ τὸ σπῆτι τῶν πεθαμένων». Στὸ Φρούριο αὐτὸ τοῦ Ὁμοσκ θὰ μπορούσε νὰ ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴ: «Ἐσεῖς ποὺ ἔρχεσθε ἐδῶ ἀφήστε κάθε ἐλπίδα γιὰ ζωὴ». Ἦταν ὄντως κόλασις ἐκεῖ. Ἀνυπόφορο κρῦο, ἐξαντλητικὴ ἐργασία, στερήσεις, ἀρρώστειες, τιμωρίες μὲ ραβδισμοὺς γιὰ παραπτώματα φυλακῆς. Τὸ μεγαλύτερό του μαρτύριον ἦταν ὁ ΨΥΧΙΚΟΣ ΠΟΝΟΣ !

Ἀνάμεσα σὲ διακοσίους φονεῖς, ληστές, νὰ τὸν διώχνουν νὰ τὸν ὑβρίζουν, ἐνοιωθε ἀπέραντη μοναξιά, ἰδιαίτερα τὸν πρῶτο δύσκολο μῆνα.. Παρηγοριὰ καὶ φιλία εὔρισκε εἰς τὸν Σάρικ, - ἕνα σκύλο τοῦ στρατοπέδου ποὺ χαιρόταν νὰ παίξει μαζί του γαυγίζοντας καὶ χοροπηδῶντας γύρω του.

«Δὲν ὑπάρχει χειρότερο μαρτύριον – γράφει ὁ Ντοστογιέφσκι – νὰ εἶσαι ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς καὶ νὰ εἶσαι μόνος». Ὁμοῦς δὲν ἦταν ἐντελῶς ΜΟΝΟΣ ! Εἶχε τὸν Θεόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ποὺ τοῦ ὠμιλοῦσε ἀπ’ τὸ Εὐαγγέλιον. Αὐτὸς ἦταν ὁ ἀχώριστος ΦΙΛΟΣ. Ἔτσι τὰ «ἄγρια ζῶα», ὅπως θεωροῦσε ἄλλοτε τοὺς καταδίκους, τώρα τοὺς ἀγάπησε ὡς ἀδελφοὺς καὶ κάτι περισσότερον.

Όταν τοῦ ἔσπασαν τὶς ἀλυσσίδες, τὴν ἡμέρα ἀποφυλακίσεως, οἱ φυλακισμένοι μὲ δάκρυα τοῦ ἐφώναζαν: «Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ»! Ναί, στὸ καλὸ, στὴν Ἐλευθερία, στὴν Καινὴ ζωὴ, στὴν Ἀνάσταση ἐκ νεκρῶν!

Τὰ παθήματα του, ὅτι πέρασε στὶς δύσκολες αὐτὲς στιγμὲς, τὰ μεταφέρει εἰς τοῦ ἥρωες τῶν βιβλίων του. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν αὐτοβιογραφικὸ χαρακτήρα, ἀποτελοῦν μίαν ἀληθινὴ ἐξομολόγησίν του πρὸς τοὺς ἀναγνώστας.

Φαίνεται κάθε ἀμφιβολία, ἢ τὸ πάθος τῆς χαρτοπαιξίας ποὺ κατέχει τὸν ἥρωα τοῦ «Παίκτη».

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ «μονόλογο» τοῦ παραδοσιακοῦ μυθιστορήματος, ὁ Ντοστογιέφσκι ἐγκαινιάζει τὸν διάλογο (=ταυτόχρονη παρουσία καὶ τῆς φωνῆς τοῦ ἄλλου). Αὐτὸ λέγεται «πολυφωνικὸ μυθιστόρημα».

Ὅλοι οἱ ἥρωές του εἶναι δυστυχημένοι. Εἰς τὸ πρῶτο ἔργο του «Πτωχοί», ὁ ἥρωας Μάκαρ Ντεβούσκιν εἶναι ἕνας ταπεινὸς ὑπάλληλος τυραννούμενος ἀπ' ὅλους. Ὠνόμασαν τὸν Ντοστογιέφσκι «συγγραφέα τῶν δυστυχημένων». Ὁ Ρασκόλνικωφ στὸ «Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία» φονεύοντας κάποιον, φονεύει τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ ν'ἀναστηθεῖ μέσα ἀπὲς τὴν κόλασιν τῶν τύψεων γιὰ τὸ ἔγκλημά του. Στὸν ἥρωα αὐτὸ, ἔβαλε τὴν δικὴ του ἐπιθυμία λυτρώσεως ἀπ' τὸν πόνο ποὺ ἐδοκίμασε στὸ «σπίτι τῶν πεθαμένων» δηλαδὴ στὰ κάτεργα τοῦ Ὁμοσκ τέσσερα χρόνια.

Ὁ Ἅγ. Χρυσόστομος γράφει : « Ὑπάρχει τὸ ὄντως κακόν, πορνεία, κλοπὴ, φόνος(δηλ. ἀμαρτία) καὶ ἄλλα κακά, ὅπως ἀρρώστεια, θάνατος, τὰ ὁποῖα ὄνομα μόνον ἔχουν κακῶν». Ὁ Πλάτων ἐπίστευε ὡς ἰδιαίτερη ἀρχὴ τοῦ κακοῦ τὴν ὕλη, τὸ σῶμα ὀνομάζει δεσμοτῆριο ψυχῆς. Ἡ ὀρθόδοξος διδασκαλία εἶναι ὅτι, τὸ κακὸ εἶναι ὄχι στὴν ὕλη ἀλλὰ στὴν ἄρνηση τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ κακὸ δὲν ἔχει ὑπόστασιν, ἀλλὰ γεννᾶται ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῆς κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. Αὐτὴ τὴν ἀγιοπατερικὴ διδασκαλία ἀκολουθεῖ εἰς τὰ βιβλία του ὁ Ντοστογιέφσκι.

Ὁ Διμίτρι λέει στὸν Ἀλιόσα στοὺς «ἀδελφοὺς Καραμάζωφ» :«Ὁ Θεὸς καὶ ὁ διάβολος παλεύουν μεταξύ τους καὶ τὸ πεδίο μάχης εἶναι ἡ ἀνθρώπινη καρδιά». Ἡ ἐλευθερία ὡς δυνατότης ἐπιλογῆς ἀνάμεσα στὸ ἀγαθὸ καὶ κακὸ εἶναι κατωτέρας τάξεως σὲ σχέση μὲ τὴν τελειότερη μορφή ἐλευθερίας ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ διαρκὴς παραμονὴ εἰς τὸ ἀγαθόν, τὸν Θεόν. Ὁ Ντοστογιέφσκι ὑπῆρξε ὄχι μόνον φιλόσοφος, ἀλλὰ ὁ ἔξοχος λαϊκὸς θεολόγος ποὺ ἀπέκτησε ποτὲ ἢ Ρωσσία. Τὴν ἔρευνα τῆς ἐλευθερίας ἀρχίζει ὁ Ντοστογιέφσκι εἰς «τὶς σημειώσεις ἀπ' τὸ ὑπόγειο» ποὺ ἐδημοσιεύτηκε τὸ 1864 καὶ εἶναι ἀπάντηση στὸν Ρῶσο σοσιαλιστὴ Τσερνισέφσκι. Ὁ ἥρωας «τοῦ ὑπογείου», ἐπιθυμεῖ νὰ ζήσει ὅπως θέλει, ὅμως συγκρούεται μὲ τὴ λογικὴ καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους ποὺ ὡς πέτρινος τοῖχος ὑψώνεται ἐμπρὸς του.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τὴν ἀθεΐα του ἀνυψώνει τὸν ἑαυτὸ του μέχρι τὸν Θεόν. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ Ρασκόλνικωφ στὸ «Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία», ποὺ θέλει κι αὐτὸς νὰ ξεπεράσει τὰ ἀνθρώπινα ὄρια, ὅμως φθάνει στὸ ἔγκλημα καὶ φονεύει τὴν τοκογλύφισσα.

Ὁ Ρασκόλνικωφ προσεγγίζει τὰ ἀκράϊα σημεῖα τῶν δυνάμεών του καὶ καταλήγει στὸ κακὸ, στὴν αὐθαιρεσία. Ὅταν δὲν ὑπάρχει πίστις εἰς τὸν Θεόν, ὅλα ἐπιτρέπονται. Ἡ λέξι «prestupleniye» ἐτυμολογικὰ σημαίνει στὰ Ρωσικὰ «ὑπέρβαση». Ὁ ἐγκληματίας δηλαδὴ

ὕπερβαίνει τὸ ὄριον, ὕπερβαίνει τὸν χριστιανικὸν νόμον. Ὅμως ὁ Ρασκόλνικωφ ὁμολογεῖ ὅτι «κάνοντας φόνον, ἐφόνευσε τὸν ἑαυτὸν του». Στὴν ἴδια ὑποδούλωση καταλήγουν μὲ τὴν ἀχαλίνωτη ἐλευθερία τους, ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ καὶ ἄθεοι, ὅπως βλέπομε στοὺς «Δαιμονισμένους», τοῦ Ντοστογιέφσκι. Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ, ὁ Σιγαλιώφ ὁμολογεῖ «ἄρχισα μὲ ἀπεριόριστη ἐλευθερία καὶ κατέληξα σὲ ἀπεριόριστο δεσποτισμὸ». Γράφει σ' ἓνα τετράδιο δέκα κεφάλαια λύσεων γιὰ μίαν μελλοντικὴ καλὴ κοινωνία. Τὰ ἀχαλίνωτα προσωπικὰ δικαιώματα (τὸ ἓνα κεφάλαιο) κυριαρχοῦν στ' ἄλλα ἐννιά κεφάλαια καὶ τέλος γίνεται κάτι ποὺ ὁμοιάζει μὲ ἀγέλη. Αὐτὴ ἡ ἀφαίρεση τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὰ 9/10 τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς σὲ ἀγέλη, γίνεται ὕστερα ἀπὸ διαπαιδαγώγηση (βία, πλύση ἐγκεφάλου κλπ).

Ὁ Σιγαλιώφ στοὺς «Δαιμονισμένους» παρατηρεῖ πὼς σ' ἓνα τέτοιο σύστημα ποὺ ἐπικρατεῖ ἡ κατασκοπεῖα, ἡ δολοφονία, ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐξαφάνιση τῆς προσωπικότητος, «ὅλοι εἶναι σκλάβοι καὶ ἴσοι στὴ σκλαβιά τους». Δικαιῶς ὁ Ἄλμερτ Καμὺ σχολιάζει τὸν Σιγαλιώφ: « Ἡ συκοφαντία καὶ ἡ δολοφονία στὰ ἀκραῖα σημεῖα, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἰσότης». Ὁ Σιγαλιώφ θέλει νὰ δημιουργήσῃ εὐτυχισμένη κοινωνία, ἐπίγειον παράδεισον χωρὶς Θεόν. Ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Θεόν, ὁ ἴδιος θέλει νὰ γίνῃ Θεός. Ἔτσι καὶ ὁ Κυρίλλωφ στοὺς «Δαιμονισμένους» μὲ τὴν αὐτοκτονία του ζητᾷ ν' ἀποδείξῃ πὼς Θεὸς δὲν ὑπάρχει, ὅτι Θεὸς εἶναι ὁ ἴδιος. Λέγει ὁ Κυρίλλωφ: «τὸ γνῶρισμα τῆς θεότητός μου, εἶναι ἡ ἐλεύθερη βούλησή μου. Αὐτοκτονῶ γιὰ ν' ἀποδείξω τὴν ἀνεξαρτησία μου, τὴν ἐλευθερία μου». Γιὰ τὸν Κυρίλλωφ καὶ γιὰ τὸν Νίτσε τὸ νὰ θανατώσῃς τὸν Θεόν, σημαίνει νὰ γίνῃς ἐσὺ ὁ ἴδιος Θεός. Πρέπει νὰ πεθάνῃ ὁ Θεάνθρωπος, γιὰ νὰ ζήσῃ ὁ ἀνθρωπόθεος. Ὁ Κυρίλλωφ εἶναι δοῦλος τῆς ἀχαλίνωτης ἐλευθερίας του, δοῦλος τῆς ιδέας πὼς Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Ὁ Σταυρόγκιν ἔχει χάσει τὴν διάκρισιν καλοῦ καὶ κακοῦ, ἐξομολογούμενος στὸν π. Τύχωνα λέγει ὅτι ἐνοιωθᾷ σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε τὸ κακό, μοῦ εἶχε γίνῃ συνήθεια, ἥξερα πὼς, ἂν ποτὲ ἀποκτοῦσα αὐτὴ τὴν ἐλευθερία θὰ χανόμουν. Τελικὰ θὰ αὐτοκτονήσῃ.

Ὁ Σταυρόγκιν εἶχε βιάσει μίαν δωδεκάχρονη νέα, ἡ ὁποία αὐτοκτόνησε ἀπ' αὐτὴν τὴν λύπην. Ὁ Σταυρόγκιν ἐξομολογεῖται εἰς τὸν π. Τύχωνα, ὁ ὁποῖος βλέπει τὴν ἀλαζονεία του, διότι θέλει νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἀμάρτημά του καὶ τοῦ λέγει νὰ μείνῃ λίγα χρόνια σ' ἓναν ἀσκητὴ σὰν δόκιμος. Τὸ νόημα αὐτὸ τῆς ὑπακοῆς, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Σταυρόγκιν.

Ἡ ἐλευθερία χωρὶς Θεόν ὀδηγεῖ στὸ κακό, στὴν καταστροφή. Ἡ παράδοση τοῦ ἀνθρώπου στὰ πάθη του, εἶναι ἡ χειρότερη δουλεία, ὅπως καὶ ἡ κυριαρχία πάνω σ' αὐτὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἐλευθερία. Στὴν ἐποχὴ μας, ἐξισώνουν τὴν ἐλευθερία μὲ τὴν ἐμπαθῆ ζωὴ, δηλαδὴ ζωὴ φιλαργυρίας, ὑπερηφανείας καὶ γαστριμαργίας. Ὁ πόνος στὸν Ντοστογιέφσκι εἶναι ἀναγεννητικὴ δύναμις. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα νέου ἀνθρώπου μὲσω τοῦ πόνου, εἶναι ὁ «Νέος» τοῦ Ντοστογιέφσκι, ποὺ ἡ ἱστορία του ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τοῦ Κίρκεργκαρτ «ἡ ἐπανάληψις». Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου «ὁ νέος» γράφει : « Εἶμαι καὶ πάλιν ὁ ἑαυτός μου, εἶμαι ἐνοποιημένος!» Ὁ νεαρὸς ἥρωας κατέληξε σ' αὐτὸ τὸ συμπέρασμα μὲσω τοῦ πόνου ποὺ ἐδοκίμασε ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς νέας κοπέλας, ὅπως καὶ ὁ ἥρωας τοῦ Ντοστογιέφσκι στὶς «Σημειώσεις ἀπ' τὸ ὑπόγειο» γράφει: «Μὲ τὸν πόνον ὁ ἀνθρωπος ἀποκτᾷ συνείδησιν, ὥστε ἀπὸ «δυνατότης» ποὺ ἦταν πρῶτα ἡ συνείδησις αὐτὴ, νὰ γίνῃ τώρα «πραγματικότης»: Ν' ἀποκτήσῃ ἀληθινὴ ἐλευθερία.

Ὁ ΠΟΝΟΣ λοιπόν, ὡς νέκρωσις τῶν παθῶν χαρίζει τὴν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν. Ἡ νέκρωσις αὐτὴ εἶναι Ἀνάστασις, Ἀθανασία. Τὸ ἔργον: «Σημειώσεις ἀπ' τὸ ὑπόγειο» εἶναι ἐπαναστατικὸ καὶ

πρωτοποριακό έργο παγκοσμίου λογοτεχνίας. Η εύτυχία δεν εύρσκειται στην ικανοποίηση τών λογικών απαιτήσεων (στην τέλεια κοινωνία με σύμβολο τὸ «κρυστάλλινο παλάτι» τοῦ Τσερνεσέφσκυ). Ὁ ἄνθρωπος τοῦ «ὑπογείου» εἶναι ὁ ἄνθρωπος με παράνομο δράση καὶ ὑποσκάπτει ὅπως τὸ τρωτικὸ τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, εἶναι ἀντίθετος με τοὺς νόμους τῆς λογικῆς. Δυὸ καὶ δυὸ δὲν κάνουν 4, κάνουν καὶ πέντε κατὰ τὸν Ντοστογιέφσκι, δηλαδή ἡ δυστυχία, ὁ πόνος δὲν εἶναι πάντα κακό, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον.

Ὅταν ὁ Νίτσε ἐδιάβασε τὸ 1887 τὸ «ὑπόγειο», ἀνεγνώρισε τὸν Ντοστογιέφσκι ὡς τὸν μόνον ψυχολόγον πού τοῦ ἔδωσε κάτι σημαντικόν. Ὁ ἥρωας τοῦ ὑπογείου ἀπὸ κακία, ἐνῶ ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ἄρρωστος, δὲν θέλει θεραπεία καὶ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὸ κατάντημά του. Εὐρίσκει ἀπόλαυση στην ἀπόγνωσή του. Εὐχαριστιέται νὰ φανεῖ ἀποκρουστικὸς στὴ Λίζα, πού τὴν εἶχε γνωρίσει σὲ ἀμαρτωλὸ οἶκο καὶ τώρα ἐκείνη εἶναι πρόθυμη ν' ἀφήσει τὴν ἀμαρτωλὴ ζωὴ καὶ νὰ ζήσει μαζί του, ἀλλὰ τὴν ἀπομακρύνει με βάνουσο τρόπο καὶ θέλει νὰ μείνει μόνος του γιὰ πάντα.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ξεχωρίσει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πού κάνουν αὐτὸ πού ὅλοι θέλουν καὶ ὄχι αὐτὸ πού ὁ ἴδιος θέλει, δὲν θὰ γίνει ἀληθινὴ ὑπαρξη. Σχεδὸν ὅλες οἱ κεντρικὲς ιδέες πού περιέχουν ἠθικὲς, θρησκευτικὲς, πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ιδέες στὰ ἐπόμενα ἔργα τοῦ Ντοστογιέφσκι ἐμφανίζονται «στὶς σημειώσεις ἀπ' τὸ ὑπόγειο». Π.χ. ἡ εὐτυχία εἶναι ἐπιτυχία πού κερδίζεται μέσω τοῦ πόνου.

Στὸ «Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία» ὁ Ρασκόλνικωφ τελειώνει με τὸ νὰ πέσει στὰ πόδια τῆς Σόνιας γιὰ νὰ δεχθεῖ τὴν χριστιανικὴ πίστη, στὴ φυλακὴ. Θὰ πονέσει, θὰ κλάψει καὶ θὰ εὔρει τὸν ἑαυτὸ του ἀναστημένος σὲ νέα ζωὴ.

Ὅπως στὸν Τολστόι, ἔτσι καὶ στὸν Ντοστογιέφσκι ἔχομε ἀνάσταση με τὸ Εὐαγγέλιον πού δίνει στὸν ἥρωα τοῦ Τολστόι ὁ Ἄγγλος ἱεραπόστολος καὶ με τὸ Εὐαγγέλιον ἐπίσης πού δίνει ἡ Σόνια στὸν Ρασκόλνικωφ στὸ ἔργο τοῦ Ντοστογιέφσκι, ὅμως οἱ δυὸ «ἀναστάσεις» εἶναι διαφορετικὲς. Τὸ Εὐαγγέλιον πού παίρνει ὁ πρῶτος, εἶναι τὸ κατὰ Τολστόι εὐαγγέλιον, δηλαδή χωρὶς πίστη στὰ θαύματα καὶ ἰδιαίτερα χωρὶς Χριστὸν Ἀναστάντα. Ἀντίθετα, τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ρασκόλνικωφ εἶναι τὸ ἴδιο πού πῆρε ὁ Ντοστογιέφσκι ἀπὸ τὴν Φονβίζινα πού τὸ δίνει ὁ ἴδιος στὸν ἥρωά του με τὰ χέρια τῆς Σόνιας, εἶναι τὸ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ Σόνια, ὅταν θὰ ἀκούσει γιὰ τὸ φοβερὸ ἔγκλημα, παροτρύνει τὸν Ρασκόλνικωφ : «Σήκω ἐπάνω! Πήγαινε στάσου σ' ἓνα σταυροδρόμι, φίλησε τὸ χῶμα πού ἐβεβήλωσες, γονάτισε στοὺς ἀνθρώπους καὶ λέγε: «Σκότωση» καὶ τότε ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ξαναστεῖλει τὴ φλόγα τῆς ζωῆς». Ὁ Ρασκόλνικωφ δὲν γονατίζει μόνον ἐπάνω στὸ ἔδαφος, ἀλλὰ καὶ στὰ πόδια τῆς Σόνιας πού ὑποφέρει γιὰ τὸν πόνον τών ἄλλων καὶ πορνεύει γιὰ νὰ θρέψει τὰ παιδιὰ μίας ἄρρωστης. Τῆς λέγει: « Σόνια δὲν ἐγονάτισα ἐμπρὸς σου, ἐγονάτισα ἐμπρὸς εἰς τὸν ἀνθρώπινον πόνον. Ἐνα σταυρὸ ἀπὸ ξύλο κυπαρισσένιο, τοῦ φόρεσε στὸ στήθος ἡ Σόνια καὶ πού ἐσυμβόλιζε τὴν ἀπόφασή του νὰ ὁμολογήσει, νὰ δικαστεῖ καὶ νὰ φυλακιστεῖ στὴ Σιβηρία. Δὲν ὑπάρχει σὲ ὅλο τὸν κόσμον – πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ σένα, τοῦ λέγει ἡ Σόνια-, πρέπει νὰ ὑποφέρεις, νὰ μετανοήσεις γιὰ νὰ λυτρωθεῖς. Ὁ πραγματικὰ ἐλεύθερος ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς πού δραπετεύει ἀπ' τὴ φυλακὴ τοῦ «ἐγώ» του, γιὰ νὰ συναντηθεῖ με τὸν Θεόν. Γι' αὐτὸ στὴ

φυλακή ο Ρασκόλνικωφ, ένοιωθε ελεύθερος! Μαζί του αναστήθηκε και η Σόνια, τόν ακολούθησε στη Σιβηρία εκεί όπου «και τους δυό τους είχε αναστήσει η αγάπη».

Έπρεπε όμως να περιμένουν 7 χρόνια να τελειώσει η φυλάκιση του Ρασκόλνικωφ. Μονάχα 7 χρόνια, που στην αρχή της εύτυχίας τους, ήταν φορές που και οι δυό τους έβλεπαν ως 7 ημέρες. Ο Ρασκόλνικωφ δεν υποπτευόταν πως η νέα ζωή θα του κόστιζε ακριβά. Όμως εδώ αρχίζει μία άλλη ιστορία ενός ανθρώπου που αναστήθηκε σε μία νέα ζωή, σε μία χριστιανική ζωή, θα μπορούσε αυτό να γίνει ένα νέο βιβλίο. Τέτοιο βιβλίο ο Ντοστογιέφσκι δεν έγραψε ποτέ.

Έγραψε όμως αντί αυτού τον «Ηλίθιο» (1869). Έδώ ο πρίγκηψ Μίσκιν στον «Ηλίθιο», έντελώς άθως σηκώνει επάνω του την ένοχη των άλλων, φθάνοντας στη θυσία για να σώσει τους ενόχους. Ο Μίσκιν αντίθετα με το δαιμονικό χαρακτήρα του Ρασκόλνικωφ, είναι ο άνθρωπος με την άγγελική μορφή. Η τρέλλα του Μίσκιν είναι υπέρλογη. Όταν ο έμπορος Ραγκόζιν έρωτᾷ αν πιστεύει στο Θεό, ο Μίσκιν του λέγει: « Η ουσία του θρησκευτικού συναισθήματος, δεν έχει να κάμει με καμμιά λογική. Είναι θέμα που θα το θίγουν οι άθειστοι και πάντα θα ξεφεύγουν και θα όμιλούν για κάτι άλλο.

Η άρρώστεια του Μίσκιν είναι η έπιληψία και λέγει ότι «τότε χρόνος ούκ έσται», έχει μία αίσθηση υπερτάτης εύδαιμονίας. Σ' αυτό τον κόσμο ο Μίσκιν είναι όμοιος με ταξιδιώτην, αλλά με ούράνια γνώση. Γι' αυτόν τον διεφθαρμένο κόσμο δεν διστάζει να θυσιάσει την ζωήν του όπως ο Χριστός! Ο πρίγκιπας Μίσκιν, λέγει ο Πασκάλ, είναι ο Χριστός που είναι η ένσάρκωσις της πνευματικής όμορφιάς.

Όμορφιά ως ψυχική άρμονία και ήθικη δύναμη, που αποκτᾶται με την πίστιν στο Χριστό και την ταπεινώσιν. Η θυσία και η παρουσία του Μίσκιν, άφύπνισε τις συνειδήσεις του λαού. Η περίπτωση του Μίσκιν είναι η Σταύρωση με τον Χριστόν ! « Ός άπολέσει την ψυχήν αυτού ένεκεν Έμοῦ – λέγει ο Κύριος - εύρήσει αυτήν». Μ' αυτό τον τρόπο πρέπει να κατανοήσουμε την άπώλεια του λογικού του Μίσκιν, που δεν κατανοούσε τίποτα άπ' αυτό που τον έρωτοῦσαν και δεν άναγνώριζε κανέναν. Στο έργο «Δαιμονισμένοι» οι ήρωες κυριεύονται από τὰ δαιμόνια του μηδενισμού, άναρχισμού και άθεισμού. Ο Σταυρόγκιν σπάει τον φιλντισένιο σταυρό σε κομμάτια έμπρός εις τόν π. Τύχωνα, η αντίθετη δύναμη του έχθρου νικᾷ, ώστε να μη σηκώσει τὸ σταυρό της μετανοίας και να σωθεῖ. Ο ίδιος έγωϊσμός χαρακτηρίζει τους άθέους στους «Δαιμονισμένους», που τελικά οδηγούνται στην καταστροφή. Αντιθέτως, η άνάπηρη Μαρία Τιμοφέγιεβνα «στους Δαιμονιζόμενους» σηκώνει τὸ σταυρό της. Με τὸ στόμα της ο Ντοστογιέφσκι λέγει προφητικά λόγια: « Η Θεοτόκος είναι η έλπίδα μας, η μεγάλη Μητέρα και υπάρχει σ' αυτή άπειρη εύτυχία για τὸν άνθρωπον. Όταν ποτίσεις τὴ γῆ με τὰ δάκρυά σου, τότε θα χαρεῖς άμέσως για όλα. Δεν θᾶχεις καμμιά θλίψη». Αὐτὰ τὰ λόγια με συγκίνησαν και από τότε στην προσευχή μου, όταν έκανα μετάνοιες, φιλοῦσα τὴ γῆ και έκλαιγα. Από τὸν Ιανουάριο του 1861 με άλλους συνεργάτες ο Ντοστογιέφσκι άρχισε να έκδίδει τὸ λογοτεχνικό περιοδικό « Χρόνος», όπου κάνει έκκληση για έπιστροφή στις χριστιανικές αξίες. Πρέπει - έλεγε ο Ντοστογιέφσκι - οι διανοούμενοι να ελευθερωθοῦν από την πνευματική ύποδούλωση στο δυτικό πολιτισμό. Όντως «δαιμονοπληξία» βρήκε τότε τὴ Ρωσσία με τις διάφορες ύλιστικές, μαρξιστικές, άναρχικές ιδέες που είχαν εισχωρήσει άπ τὴν Εύρώπη. Η άνάσταση θα γίνει, όταν η Ρωσία ποτίσει τὴ γῆ με δάκρυα μετανοίας, ὅ,τι έκανε και η Μαρία Τιμοφέγιεβνα που άρχισε να προσεύχεται, να κάνει μετάνοιες, να κλαίει κλπ.

Αυτό πρέπει να κάνουν, σύμφωνα με τον Ντοστογιέφσκι όλοι οι διανοούμενοι της Ρωσσίας για να θεραπευθούν απ' τα δαιμόνια που τους βασανίζουν. Είναι αυτό που θα κάμει τελικά ο Τροφίμοβιτς, θα αλλάξει ζωή, θα σωφρονιστεί και αναφωνεί : «ώ! να συγχωρούμε, να συγχωρούμε όλους και για πάντα.» Έτσι θα ελπίζουμε πως και οι άλλοι θα μάς συγχωρέσουν. Ο καθένας μας, απέναντι στον άλλο, είμαστε ένοχοι». Ο Τροφίμοβιτς λίγο πριν τον θάνατόν του εξομολογήθη στον ιερέα και έκοινωνησε τα Άγια Μυστήρια. Η επιστροφή του αυτή, συμβολίζει την επιστροφή της Ρωσσίας, αλλά κυρίως αυτή φαίνεται στο έργο του Ντοστογιέφσκι « Ο Έφηβος». Σχετικά με τις σκέψεις που περιέχονται στον «Έφηβο» είναι αυτές οι ίδιες σκέψεις που είχε ο Ντοστογιέφσκι σ' όλη του τη ζωή. Είναι ένα από τα πλέον αξιόλογα έργα του. Η κεντρική μορφή σ' αυτό το έργο, είναι η Σόνια Αντρέγιεβνα, η οποία δεν αρκείται στο σύζυγό της, αλλά έχει και αμαρτωλές σχέσεις με άλλον ο οποίος είναι ο πραγματικός πατέρας του παιδιού της, ο Βερσίλωφ ο έραστής της.

Ο Βερσίλωφ από δαιμονική εκδήλωση του πάθους τους, μεταβαίνει σε συμπόνοια, αλλά δεν μπορεί να θραύσει τα όρια του εγωισμού και να ξεφύγει απ' την απομόνωσή του. Όνειροπολεί επίγειον παράδεισον όπου η πίστις εις τον Θεόν και η άθανασία αντικαθίστανται με την αγάπη της φύσεως και της γής.

Σε αντίθεση με αυτή την ανθρωπιστική αγάπη (αγάπη χωρίς Χριστόν) είναι η χριστιανική αγάπη του Ντολγαρούκι. Σ' αυτόν ανήκε η σύζυγός του Σόνια, (ή μητέρα του Έφηβου) που εξαγόρασε αργότερα, ύστερα από την αποπλάνησή της, ο Βερσίλωφ. Ο Ντολγαρούκι, έχων στερηθεί την γυναίκα του, γίνεται ένας περιπλανώμενος προσκυνητής, ένας μετανωών, από μοναστήρι σε μοναστήρι και από χωριό σε χωριό, όπου παρατηρεί, την ωραιότητα της δημιουργίας, ανεβαίνει στο σοφό Δημιουργό, και ένώνεται δοξολογικά με την προσευχή με τον Θεόν. (Αν και ο Ντοστογιέφσκι έζησε στην Αγία Πετρούπολη, μέσα στην κόλασή της - όπως γράφει – έπρεπε να επιδιώξει την κάθαρσή του). Είς το έργο του : « Οι πτωχοί» περιγράφει ιστορίες ανθρώπων που ζούν σε άθλιες συνθήκες στην Πετρούπολη. Είς το έργο του «Σωσίας», ο Γκολιάντκιν είναι πτωχός γραφεύς, δυστυχημένος στους τέσσερεις τοίχους της καμαρούλας του.

Ο ήρωας η μάλλον ο αντί-ήρωας του «Υπογείου» με την απομόνωση του απ' την κοινωνία, ζει εγωϊστικά την κόλαση με το να επιμένει στην κακία. Έδω περιέχεται το μήνυμα της σωτηρίας δια του πόνου, εις τους «αδελφούς Καραμάζωφ», όμως αυτή η λυτρωτική δύναμη του πόνου κυριαρχεί παντού. Αυτό το βιβλίο προκάλεσε τόση έντύπωση εις τον Άϊνστάιν· Ο πόνος εδώ εμφανίζεται σαν συνέπεια του κακού στον κόσμο.

Η υπόθεση πλέκεται με τη δολοφονία του πατέρα Καραμάζωφ, του Φιοντόρ, από το νόθο υιό του, τον Σμερντιακόφ και την καταδίκη του μεγάλου υιού του Καραμάζωφ, που είναι άθωος για το φόνο του πατέρα του, όμως θέλει να σηκώσει το σταυρό αυτό για να έξαγνιστεί από τις αμαρτίες του. Ο πόνος μετατρέπεται σε χαρά, όπως βλέπομε εις τον άρρωστο Μάρκελλο, τον αδελφό του Ζηνοβίου (του μετέπειτα σάρετς Ζωσιμά). Ο Μάρκελλος 17ετής, ξεμακρύνει απ' τον Θεόν, ώστε ν' αρνεϊται την ύπαρξή Του. Ξαφνικά άρρώστησε από φυματίωση και έγινε πάλι πιστός, εξομολογήθηκε και έκοινωνησε. Άν και υπέφερε είχε άπέραντη χαρά. « Μή κλαϊς, μητερούλα μου-της έλεγε-,ή ζωή είναι παράδεισος, μόνο που δεν θέλομε να το καταλάβουμε...έζητούσε συγχώρηση απ' όλους, ακόμη και απ' τα πουλάκια, χελιδόνια, σπουργίτια..!! Η αγάπη του προς όλους τον έκανε να βλέπει όλους και όλα σε παράδεισο. Ο

Ζηνόβιος (στάρετς Ζωσιμαῆς) ἦταν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀξιωματικός. Ἐζοῦσε ἀμαρτωλὴ ζωὴ. Τὴν παραμονὴ μίας μονομαχίας ἐκτύπησε τὸν ὑπηρέτη του καὶ μάτωσε ἢ μύτη του. Θυμήθηκε τὸν ἀδελφὸ του ποὺ ἐζητοῦσε συγγνώμη. Μετενόησε καὶ ὕστερα στὸν τόπο τῆς μονομαχίας, ἄφησε τὸν ἀντίπαλό του νὰ τὸν πυροβολήσει, χωρὶς αὐτὸς νὰ πυροβολήσει, τοῦ ἐζήτησε συγγνώμη καὶ ἀποφάσισε νὰ γίνεи μοναχός. Ἔνα ἄλλο παράδειγμα λυτρώσεως εἶναι τοῦ Μιχαήλ ποὺ ἐφόνευσε μία χήρα. Καταδικάστηκε ἕνας ἀθῶος ὑπηρέτης, ποὺ πέθανε στὴ φυλακὴ σὲ μία ἐβδομάδα. Πέρασαν 14 χρόνια ἢ συνείδηση τοῦ τὸν ἐμαστιγῶνε, εἶχε τύψεις καὶ τάσεις αὐτοκτονίας. Ὅταν ἄκουσε ὁ Ζωσιμαῆς τὴν ἐξομολόγησή του, τοῦ εἶπε καὶ ἔκανε δημόσια ὁμολογία τοῦ φόνου.. Ὁ Μιχαήλ εἶπε: «ὁ παράδεισος ἄνθισε στὴν καρδιά μου, ὅταν ἐξομολογήθηκα». Σὲ λίγες ἡμέρες ἀπεβίωσε, ἐκέρδισε ὅμως τὴν αἰώνια ζωὴ. Τὸ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν ΜΕΤΑΝΟΙΑ του, ἦταν ὁ παντοτινὸς παράδεισος, ἀντὶ γιὰ τὴν κόλαση ποὺ εἶχε πρὶν μέσα του.

Ὁ Ἀλιόσα (ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Καραμάζωφ), μαθητὴς μοναχὸς τοῦ στάρετς Ζωσιμαῆ, περιγράφεται εἰς τὸ κεφάλαιον: «Ἡ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας». Ὅταν ἐκοιμήθη ὁ Ζωσιμαῆς καὶ ἦταν στὸ φέρετρο – ὅλοι πίστευαν στὴν ἀγιότητά του καὶ εἶχαν φέρεи καὶ ἀρρώστους νὰ θεραπευθοῦν – τότε ἀντὶ εὐωδίας, ἄρχισε δυσσομία ἀπ’ τὴν ἀποσύνθεσή του. Ὁ Ἀλιόσα πολὺ ἐστενοχωρήθη γι’ αὐτὸ καὶ ἔφυγε ἀπ’ τὴ μονή. Ἐπέστρεψε τὸ βράδυ καὶ ὁ π. Παῖσιος δίπλα στὸ φέρετρο ἐδιάβαζε Εὐαγγέλιο γιὰ τὸ ἐν Κανᾶ θαῦμα. Ἐγονάτισε καὶ ὁ Ἀλιόσα καὶ σὲ λίγο ἐκοιμήθηκε. Εἶδε ὄνειρο ὅτι βρέθηκε στὸ γάμο στὴν Κανᾶ, καθόταν κι αὐτὸς στὸ τραπέζι καὶ ὁ Ζωσιμαῆς μὲ ἡρεμὴ φωνὴ τοῦ εἶπε: «Ναί, ἀγαπητὸ μου παιδί, εἶμαι κι ἐγὼ καλεσμένος ἐδῶ, ἐκλεκτός, ἔλα κι ἐσύ, ἄς πιοῦμε τὸ νέο κρασί». Ξύπνησε καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν τόση ποὺ βγήκε στὴν αὐλὴ, ἔπεσε γονατιστὸς κάτω, ἐκλαιγε φιλώνοντας τὴ γῆ.. τὰ λόγια του στάρετς ποὺ ἄκουσε πρὶν λίγο ἀντηχοῦσαν συνεχῶς στὴν ψυχὴ του !

Εἶχε γονατίσει πρὶν ἀδύναμος ἔφηβος, ἀλλὰ τὸν σήκωσε ὁ Θεὸς καὶ ἐγινε ἀποφασιστικὸς μαχητὴς γιὰ ὅλη του τὴν ζωὴ. Ἐπιθυμοῦσε νὰ συγχωρέσει ὅλους καὶ γιὰ ὅλα καὶ νὰ ζητήσει συγγνώμη. Ἀναστήθηκε σὲ μία νέα ζωὴ !

Ὁ στάρετς Ζωσιμαῆς εἶπε πρὶν τὸν θάνατόν του στὸν Ἀλιόσα: «Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μου ἀγγελία: Νὰ ζητᾶς τὴν εὐτυχία μέσα ἀπ’ τὴν ΘΛΙΨΗ». Ὁ Ντιμίτρι Καραμάζωφ, συλλαμβάνεται γιὰ τὸν φόνου τοῦ πατέρα του, ἂν καὶ ἀθῶος λέγει: «Θέλω νὰ ὑποφέρω γιὰ νὰ ἐξιλεωθῶ μὲ τὸν πόνο». Ἄν καὶ χάθηκε (φυλακισμένος στὰ κάτεργα) ὁ Δμίτρι – ἀναφωνεῖ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὁ Κρασότκιν – εἶναι εὐτυχισμένος. Μέσα ἀπ’ τὰ σίδερα τῆς φυλακῆς ἀναφωνεῖ: «Ὅταν ἔρθει ἡ δυστυχία, φέρνει χάριτες. Μέσα ἀπ’ τὸ μεγάλο πόνο μας, θὰ ἀναστηθοῦμε στὴ χαρὰ.. Ζήτω ὁ Θεὸς καὶ ἡ ΧΑΡΑ Του »!!

Στὸν Ἰβάν Καραμάζωφ, ὁ πόνοσ του γίνεται αἰτία ν’ ἀρνηθεῖ τὸν Θεόν. Ἄφοῦ ὑπάρχει τὸ κακό, δὲν ὑπάρχει Θεός.. Ἀναρωτιέται, γιατί ὑποφέρουν ἄδικα πολλοὶ καὶ τί φταῖνε τὰ ἀγνὰ μικρὰ παιδιὰ. Ὁ Ντοστογιέφσκι ἀγαποῦσε πολὺ τὰ παιδιὰ, ὅλοι σχεδὸν οἱ ἥρωες του εἶναι νέοι. Λέγει ὁ Ζωσιμαῆς στοὺς «Καραμάζωφ» : « Εἶδα δεκάχρονα παιδιὰ σὲ ἐργοστάσια, ἀδύνατα, ἄρρωστα, κουρασμένα, νὰ πίνουν βότκα, νὰ λένε βρωμολογα, αὐτὰ χρειάζονται οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν; Ὅ,τι χρειάζεται εἶναι τὸ Φῶς τοῦ ἡλίου, τὰ παιχνίδια, τὸ καλὸ παράδειγμα καὶ ἀγάπη. Πρέπει νὰ σταματήσει ὁ βασανισμὸς τῶν παιδιῶν».

Ὁ ἄτακτος νέος ὁ Ἰλιοῦσα, ἑννέα ἐτῶν πεθαίνει μετὰ ἀπὸ σύντομη ἀσθένεια, ἀφοῦ στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου νοιώθει τὶς ἁμαρτίες του, ἐτοιμάζεται χριστιανικά, συμφιλιώνεται μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ τῆς γειτονιάς καὶ πεθαίνει εἰρηνικά. Στὴ κηδεῖα ὁ Ἀλιόσα ἐκφωνεῖ ἐπικήδειον λόγον καὶ διακηρύττει μὲ τόση βεβαιότητα πὼς ὅλοι θ' ἀναστηθοῦν μετὰ τὸν θάνατον, μαζί τους καὶ Ἰλιοῦσα. Ἡ πίστη τοῦ Ἀλιόσα εἶναι ἡ ἴδια πίστη τοῦ Ντοστογιέφσκι, πού σέ ἀντίθεση μὲ τὸν Ἰβάν, πιστεύει στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν πού ἔχει ρίζα καὶ ἀρχὴ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Στὴν ἀνάσταση ὡς ἀπαλλαγὴ καὶ λύτρωση ἀπὸ τὴν ὀδύνη, ὄχι μονάχα σὲ σχέση μὲ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ «τὴν κτίσιν πού στενάζει καὶ συνωδίνει» (Ρωμαίους 8,22).

Στοὺς ἀδελφοὺς Καραμάζωφ, ξυπνάει στὶς ψυχὲς τὸ μήνυμα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς μελλούσης κοινωνίας, τῆς μεταμορφώσεως τοῦ σύμπαντος ἀπ' τὸ Ἄκτιστον Θεῖον Φῶς.

Ἐμπρὸς εἰς τὴν δόξα πού πρόκειται νὰ φανερωθεῖ σὲ ἐμᾶς – γράφει ὁ Ἀπόστ. Παῦλος, δὲν ἔχουν καμμία ἀξία «τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ»· Συμπάσχοντες μὲ τὸν Χριστόν, θὰ δοξαστοῦμε μαζί Του. Ἡ κτίσις ὅλη ἔχει ὑποταχθεῖ ἄθελά της στὴν ματαιότητα, ἐξ αἰτίας ἁμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Περιμένει νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερία τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Τέτοια παραδεισιακὴ κατάσταση ὄνειρεύεται ὁ ἥρωας τοῦ Ντοστογιέφσκι στὸ «ὄνειρο ἐνὸς γελοίου ἀνθρώπου», ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἐζοῦσαν εἰρηνικά μὲ τὰ ζῶα, χωρὶς τὰ θηρία νὰ τοὺς βλάπτουν.

Ἡ προπρωτικὴ αὐτὴ κατάσταση (τοῦ Ἀδὰμ πρὶν τὴν παρακοὴν καὶ τὴν πτώση του) συναντᾶται εἰς τοὺς ἀγίους νὰ τοὺς ὑπηρετοῦν ἄγρια θηρία. Ὁ Ντοστογιέφσκι λέγει: «κάθε φύλλο ἢ ἔντομο ἢ ζῶο, ὅλα γνωρίζουν μὲ θαυμαστὸν τρόπον τὸν δρόμον τους, καὶ μολονότι δὲν ἔχουν νοῦ, μαρτυροῦν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ ὡς ἓνα ἀδιάσπαστο μέρος τῆς Θείας ἀρμονίας· Κοίταξε τὰ οἰκιακὰ ζῶα, τὸ ἄλογο, τὸ ταπεινὸ βόδι πού δουλεύει γιὰ τὸν ἄνθρωπον, πόση τρυφερότητα, πόση ἀφοσίωση ἔχουν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἂν καὶ συχνὰ αὐτὸς τοὺς φέρεται ἄσπλαχνα καὶ τὰ κακομεταχειρίζεται. Ὅταν ὁ μουζικός (= ὁ χωρικός) θὰ μάθει νὰ λυπᾶται τὰ ζῶα του, θὰ λυπᾶται καὶ τὴ γυναῖκα του. Ἀγαπᾶτε ὅλη τὴ δημιουργία, τὸ κάθε φυλλαράκι, ἀγαπᾶτε τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ καὶ θὰ ἀνακαλύψετε τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ.

Μία ἄλλη βασικὴ διδασκαλία τοῦ Ντοστογιέφσκι – ὅπως λέγει μὲ τὸ στόμα τοῦ Στάρετς Ζωσιμᾶ- εἶναι πὼς « ὁ κάθε ἄνθρωπος φταίει γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα, χωρὶς ἀπὸ τὶς δικὲς του ἁμαρτίες» καὶ ὅταν αὐτὸ γίνῃ πίστις στὸν ἄνθρωπον, ἀρχίζει νὰ ζεῖ μὲ ὑπευθυνότητα. Τὸ «ὅλοι φταῖμε γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα», σημαίνει ὅτι ὅλοι εἴμαστε ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἁμαρτωλοί. Ὡς υἱοὶ τοῦ Ἀδὰμ φέρουμε τὶς συνέπειες τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη σωτηρίας. Ἄς θυμηθοῦμε τὸν ἄρρωστο Μάρκελλο πού ἐζητοῦσε συγχώρηση ἀπ' ὅλους ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ πουλιὰ καὶ ἦταν εὐτυχισμένος, ἔκλαιγε μὲ χαρὰ. «Ναί, ἔλεγε, ὅλη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι γύρω μου μὲ τὰ πουλιὰ, τὰ δένδρα κλπ.».

Ὁ Ντοστογιέφσκι ἐντοπίζει τὸ κακὸ στὴν ἀνθρώπινη προαίρεση, ἐνῶ οἱ σοσιαλιστὲς τὸ μετατοπίζουν στὴν κακὴ δομὴ τῆς κοινωνίας. Ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης πηγάζει ἀπ' τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου.

Λοιπόν, ὅποιος θέλει ν' ἀκολουθήσει τὸν Χριστόν, νὰ γίνῃ πραγματικὸς χριστιανὸς, πρέπει νὰ σηκώσει τὸν Σταυρόν, νὰ συμμετέχει στὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ, νεκρώνοντας τὰ πάθη του καὶ τὶς κακὲς ἐπιθυμίες. Ὁ πόνος ὡς νέκρωσις, εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν Χριστιανῶν. Νέκρωσις δηλαδὴ ἀποφυγὴ ἁμαρτιῶν καὶ ἄσκησις ἀρετῶν. Κάθαρσις, φωτισμὸς θεῖος, ἰδρωτὰς μετανοίας. Ἀνατέλλει ὅμως ἡ χαρὰ μέσω αὐτοῦ τοῦ κόπου – πόνου! Ὁ Κίρκεργκαρτ ὁ δανὸς φιλόσοφος, εἰς τὸ βιβλίον του, «Εὐαγγέλιον τοῦ πόνου» γράφει: «Στὴ ζωὴ ὑπάρχει μία εὐλογημένη Χαρὰ, ν' ἀκολουθεῖς τὸν Χριστόν!. Καὶ εἰς τὸν θάνατον ὑπάρχει ἡ τελικὴ εὐλογημένη χαρὰ ν' ἀκολουθεῖς τὸν Κύριον εἰς τὴν αἰωνιότητα». « Ἡ χαρὰ, μὲ τὴ σκέψη πὼς τὸ σχολεῖο τοῦ πόνου, μᾶς προετοιμάζει γιὰ τὴν αἰωνιότητα».

Τὸ συγγραφικὸ ἔργον τοῦ Ντοστογιέφσκι, εἶναι μία τραγωδία ἢ ὁποῖα καταλήγει στὴ χαρὰ. Λοιπόν, λύτρωσις ὄχι «ἀπὸ» τὸν ΠΟΝΟΝ, ἀλλὰ «διὰ» τοῦ ΠΟΝΟΥ. Ὁ Λιβανέζος ποιητὴς Χαλίλ Γκιμπράν γράφει στὸ ἔργον του, « Ὁ Προφήτης»: «Ὅσο πιὸ βαθειὰ σκάβει στὸ εἶναι σας ἢ λύπη, τόση περισσότερὴ χαρὰ μπορεῖτε νὰ δεχθῆτε.

Ὁ Ἰσπανοαμερικανὸς Φιλόσοφος Γεώργιος Σανταουάνα (1863 – 1952) γράφει: « Ἡ καλύτερὴ στάση γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει κανεὶς τὸν πόνον, δὲν εἶναι ἡ ἐπανάστασις ἐναντίον του, ἀλλὰ ἡ ὑποταγὴ στὸν πόνον». Ὁ ἴδιος πόνος εἶναι ἓνα εἶδος ἐχθρας, ὁ Χριστός, ὅμως μᾶς ἐδίδαξε ν' ἀγαπᾶμε τοὺς ἐχθροὺς μας. Ὁ Santayana, ἂν καὶ δὲν πιστεύει στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, συμφωνεῖ μὲ τὸν Ντοστογιέφσκι καὶ τὴν χριστιανικὴ ἀποψη. Στὴν πραγματικότητα ὁ πόνος εἶναι ἀγάπη, ἀφοῦ: «ὄν ἀγαπᾶ Κύριος παιδεύει..» (παροιμ.3,12) .

Ἡ χαρὰ τοῦ Πάσχα ἢ τὸ νὰ πάσχει κανεὶς στὴ θέση τοῦ ἄλλου φαίνεται καὶ στὸ Σουηδὸ δραματοῦργον August–Strindberg (1849 – 1912) ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε πόνον στὴ ζωὴ του καὶ ἀντλεῖ χαρὰ μέσα ἀπ' τὸν πόνον, ὅπως φαίνεται στὸ ἔργον του «ΠΑΣΧΑ» ποὺ ἔγραψε τὸ 1900 ἔτος. Ἔργον γνωστὸν καὶ ἀπ' τὰ σημαντικότερά του αἰῶνα μας. Λίγον πρὶν εἶχε γράψει τὸ «Χορὸ τοῦ Θανάτου». Ὑπάρχει σ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἀντίθεσις, διότι ὁ Στρίντμπερκ γράφοντας τὸ «ΠΑΣΧΑ» πιστεύει πλέον στὸ Θεό.

Ἡ ἔμπνευσις του ὅπως σημειώνει εἶναι καθαρὰ χριστιανικὴ. Τὸ «Πάσχα» κλείνει μέσα του καὶ τὸν πόνον τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Αὐτὸ συμβολίζουν τὰ κλαδιὰ ποὺ παίρνει δῶρον ὁ Ἑλις καὶ τὰ κρίνα. Κλαδιὰ σύμβολα, δηλαδὴ οἱ βέργες, τῆς τιμωρίας, τὰ κρίνα σύμβολα Ἀναστάσεως, ποὺ βαστᾶ (στὴν πρώτη πράξη τοῦ δράματος) ἡ 16χρονη Ἑλεονώρα, ὅταν ἐπιστρέφει ἀπ' τὸ ἄσυλο. Ἄς τὴν θεωροῦν οἱ δικοὶ τῆς ὅτι ἔχει χαμένα τὰ λογικά της. Ἐκείνη καταλαβαίνει τί ψάλλουν τὰ πουλιά, τί λένε μὲ τὸ ἄρωμά τους τὰ λουλούδια.. τονίζει πὼς σήμερον τὴν Μ. Παρασκευῆ, πρέπει ὅλοι νὰ ὑποφέρουν, γιατί ἀλλοιῶς θὰ ξεχάσουν τὴ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ λόγια τῆς Ἑλεονώρας εἶναι σοφά!.. Στὴν τρίτην πράξιν τοῦ δράματος, Φῶς ἀρχίζει νὰ προβάλλει στὴν ἀπελπισία τῶν ἠρώων του.. Λέγει: «θὰ πᾶμε στὴν ἐξοχὴ, σὲ δυὸ μῆνες, ὦ! νὰ περνοῦσαν γρήγορα! (Σχίζει τὰ φύλλα τοῦ ἡμερολογίου καὶ τὰ σκορπίζει). Βλέπεις; Οἱ ἡμέρες περνοῦν.. Ἀπρίλιος, Μάϊος! Ἰούνιος! Εὐχαρίστησε, Βενιαμὴν τὸν Θεόν !!

Ὁ Βενιαμὴν ἀπαντᾷ: «Δὲν μπορῶ νὰ τὸν εὐχαριστήσω ἀπὸ τόσο χαμηλά».

Καὶ ἡ Ἑλεονώρα: «Μπορεῖς νὰ τὸ εὐχαριστήσεις ἀπὸ τόσο χαμηλά, γιατί τὰ σύννεφα ἔφυγαν καὶ θ' ἀκούγεται ἕως τὰ οὐράνια»

Έτσι τελειώνει το δράμα. Η Έλεονώρα δίδει αναστάσιμη ελπίδα, υποφέρει για τους άλλους, φέρνει γαλήνη στο σπίτι της και δίδει στους δικούς της, το μέγα δίδαγμα της ΑΓΑΠΗΣ, άφοϋ καταλήγει σε συμφιλίωση!

Η έσταυρωμένη αγάπη που είναι μαζί και αναστάσιμη χαρά υπάρχει και στον Άμερικανό Faulkner William (1897 – 1962) που έδέχθη, όπως όμολογεί ο ίδιος μεγάλη επίδραση από τα έργα του Ντοστογιέφσκι. Ο Faulkner είχε διαβάσει πάλι και πάλι Ντοστογιέφσκι. Τον ανακάλυψε, όταν ήταν νέος και τον έκαμε φίλο του στη ζωή. Σημειώνει συχνά «τους αδελφούς Καραμαζώφ» στ' αγαπημένα του βιβλία.

Ο δρόμος της σωτηρίας ακολουθεί την όδον του Σταυρού. Ο Faulkner αντιγράφει τον Ντοστογιέφσκι στο θέμα του πόνου εκτός από τό: « ο πόνος πρέπει να επιδιώκεται για τον ίδιο τον πόνον».

Όταν λέμε «μεταφυσική του πόνου», σημαίνει «φιλοσοφία και θεολογία του πόνου».

Είς τον «Ιεροξεταστήν» τίθεται το έρώτημα: Εϋημερία χωρίς έλευθερία (άποψη του Μεγάλου Ιεροξεταστοϋ) ή έλευθερία με όδύνη; (άποψη του Χριστοϋ).

Οί ιδέες για τον Ντοστογιέφσκι είναι πνευματικός επίούσιος άρτος. Άν δέν υπάρχει άθανασία, δέν έχει νόημα ή ζωή μας.

Παρόμοια με τον Ιβάν Καραμαζώφ και ο Άλμπερτ Καμϋ πιστεύει ότι το σύμπαν είναι παράλογο, ότι ή τύχη το διοικεί, ο δέ πόνος και ο θάνατος είναι άκατανόητος. Ο Καμϋ είναι έντελώς άθεος, όπως και ο φίλος του ο Jean-Paul-Sartre που λέγει: « Η ζωή είναι άποτυχία και το πάθος του ανθρώπου άχρηστον», δηλαδή άποτυχία λόγω της έλευθερίας του.

Ο Ντοστογιέφσκι βεβαιώνει την πίστη του στη Θεότητα του Χριστοϋ με το έξης: « Άν κάποιος μοϋ άποδείκνυε ότι ο Χριστός δέν είναι ή αλήθεια, θα προτιμοϋσα να μείνω με τον Χριστό παρά με την αλήθεια». Ταυτίζει το πρόσωπο του Χριστοϋ με το αγαθό, το ώραίο και την αλήθεια.

Γι' αυτό λέγει χαρακτηριστικά πώς ή «ΟΜΟΡΦΙΑ θα σώσει τον κόσμο», στη σχέση της με την ταπείνωση με την αγάπη δηλαδή, με το αγαθό, που αποκτάται μέσω του πόνου.

Είναι δυνατόν να υπάρξει όμορφία στα Σόδομα; Κι όμως ο κόσμος εκεί τρέχει. Με τη φιληδονία θρονιάζει στην ψυχή το ιδανικό της σοδομικής όμορφιάς που φέρνει άπελπισία. Η ήδονή της σοδομικής όμορφιάς γεννά λύπη και πόνο.

Ο Oscar – Wilde γράφει: « ή ζωή του Χριστοϋ είναι το πιο θαυμάσιο ποίημα, τα 4 Εϋαγγέλια είναι ποιήματα για τον Κύριον». Ο Φρόϋντ έχαρακτήρισε τον Ντοστογιέφσκι μαζοχιστή. Η αλήθεια είναι ότι ο Ντοστογιέφσκι δέν έζητησε τον πόνο αλλά βρέθηκε υποχρεωτικά μέσα σ' αυτόν και δέν ήθέλησε ν' άπαλλαγει άπ' τον πόνο, αλλά να σωθει διά του πόνου.

Η μεταμόρφωση του ανθρώπου(δηλ. άπ' το παρά φύσιν εις το κατά φύσιν, από την θηριωδία και τον δαιμονισμόν εις τον άγιασμόν- την κατά χάριν θέωση) είναι δυνατή μόνον εις τους δεχομένους την χάριν του Χριστοϋ. Η μελέτη των έργων του Ντοστογιέφσκι μεταδίδει το μήνυμα ότι ή όρθοδοξία θα σώσει τον κόσμο και όχι ο παπισμός ή ο προστεσαντισμός.

Ἡ χαρὰ μέσω τοῦ πόνου εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς θεολογίας τοῦ Ντοστογιέφσκι γιὰ τὸν πόνον. «Ὁ «σπóρος, ἂν ἀποθάνει, πολὺν καρπὸν φέρει». Οἱ Ἅγιοι ἔζησαν τὴν χαρμολύπη τοῦ Σταυροῦ!

Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μοναδικὴ θρησκεία ποὺ διδάσκει τὴν διαρκῆ χαρὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν θάνατον. Λύπη ἔχομε, ὅταν ἀμαρτήσαμε καὶ μετανοοῦμε, αὐτὴ ὀνομάζεται «κατὰ θεὸν λύπη» καὶ κρύβει τὴν χαρὰ ποὺ ἔζησε ὁ ἄσωτος, ὅταν μετενόησε.

Ἡ ὠραιότης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ΣΤΑΥΡΟΣ!

Ὁ Ντοστογιέφσκι ἐνυμφεύθη τὸ 1855 τὴν Μαρία Ἰσάγιεβα ἡ ὁποία μετὰ 7 χρόνια ἀπέθανε μὲ φυματίωση. Μετὰ ἐγνώρισε τὴ Σούλοβα ποὺ ἐμφανίζεται στὸ ἔργο του «ὁ παίκτης» μὲ τὸ ὄνομα Πωλίνα. Ἀρραβωνιάστηκε τὴν Ἄννα Κόρβιν ἡ ὁποία ἦταν μηδενίστρια καὶ ἐχώρισαν σύντομα. Τὸ ἴδιο ἔτος τὸ 1865 ἐγνώρισε τὴν Μάρθα Μπράουν (εἶχε φυλακιστεῖ μὲ ἀπόπειρα αὐτοκτονίας) ἀλλὰ εἶχαν παροδικές σχέσεις. Ἡ στενογράφος Ἄννα Σνιτκίνα ποὺ τῆς ὑπαγόρευε τὸν «παίκτη», ὅταν ἐτελείωσε τὸ ἔργο αὐτὸ τὴν ἐζήτησε σὲ γάμο καὶ 15-2-1867 ἐγίνε ὁ γάμος. Παρὰ τὴ διαφορὰ τῆς ἡλικίας (26 χρόνια) ὑπῆρξε χριστιανικὴ σύζυγος, ἦταν θεῖον δῶρον καὶ φύλαξ ἄγγελός του. Αὐτὴ ἐγίνε αἰτία νὰ σταματήσει νὰ παίζει «ρουλέτα», διότι ἀρκετὲς φορὲς ἔχασε ὅλα του τὰ χρήματα. Ἄν προσθέσουμε τὶς συκοφαντίες, πίκρες, μόχθον, ἐπιληψία, βλέπομε πόσο πολυτίμος βοθητὸς ἦτο ἡ σύζυγός του. Ἐκοιμήθη τὴν 28 Ἰανουαρίου 1881 ἀπὸ καρδιοπνευμονικὴ ἀνεπάρκεια. Ἐκάλεσε ἱερέα, ἐξομολογήθη καὶ ἐκοινώνησε. Ἐζήτησε ἀπ' τὴ σύζυγό του καὶ ἐδιάβαζε Εὐαγγέλιον. Μετὰ ἦρθαν τὰ παιδιὰ του ὁ Φέντια καὶ ἡ Λιούμπα, τοὺς εἶπε τὰ τελευταῖα λόγια – ἀφοῦ ἐδιάβασε πάλι ἡ σύζυγός του ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιον τὴν παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου – ὅτι πρέπει νὰ χροὺν ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, ἀκόμα κι ἂν πέσουν σὲ κάποιον ἀμάρτημα. «Ὅταν ζητήσουν τὸ ἔλεός Του, ὁ Θεὸς θὰ τοὺς δεχθεῖ, ὅπως τὸν ἄσωτον υἱόν.

Τὶ ἀντίθεσις μὲ τὸν Τολστόι ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τὴν οἰκογένειά του, μὲ τὸ τραῖνο ἔφυγε μακριὰ γιὰ νὰ πεθάνει σ' ἓνα σιδηροδρομικὸ σταθμὸ ξεφωνίζοντας τὰ τελευταῖα λόγια ὅτι «ζητᾷ τὴν ἀλήθεια» .

Ἡ κόρη τοῦ Ντοστογιέφσκι ἡ Αἰμὲ γράφει : «Ἦταν ἓνας χριστιανικὸς θάνατος, χωρὶς πόνους καὶ ντροπὴ». Ὁ ζωγράφος Κραμσκόι ἀπεικόνισε εἰς τὸν πίνακα τὴν αἰώνια γαλήνη τοῦ νεκροῦ ἐπάνω στὸ λείψανό του, κρατώντας τὸ μικρὸ ξύλινο σταυρὸ, σύμβολο τοῦ «συγγραφέα τῶν δυστυχημένων» μέσω τοῦ πόνου. Εἰς τὴν κηδεῖα του περισσότεροι ἀπὸ 50 χιλιάδες παρευρέθησαν. Χιλιάδες νέοι ποὺ πρὶν ἦσαν ἄθεοι καὶ ἄπιστοι ἀγρύπνησαν στὸ ναὸ κοντὰ στὸν νεκρὸ, ἀποχαιρετώντας τον μὲ δάκρυα. Τὰ ἔτη τοῦ Στάλιν κηρύσσεται «ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ» καὶ ἀπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἔργων του ἢ σχόλια σ' αὐτά. Ἀπὸ τὸ 1956 ἄρχισαν νὰ ἀναθεωροῦν τὴ στάση τοὺς αὐτῆ. Ἡ Ρωσικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν καὶ τὸ Ἰνστιτοῦτον Λογοτεχνίας Πετρούπολεως, τὸ 1972 ἐξέδωκε τὸν Α' τόμον ἀπάντων τοῦ Ντοστογιέφσκι. Τὸ 1984 ἐκυκλοφόρησε ὁ 26ος. Οἱ πρῶτοι 16 τόμοι κυκλοφόρησαν σὲ 200.000 ἀντίτυπα ἕκαστος, ὁ 17ος σὲ 149.000 καὶ οἱ ὑπόλοιποι 55.000 ἀντίτυπα ὁ καθένας. Μὲ τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὶς ἐπιστολὰς του ὑπερβαίνουν τοὺς 30 τόμους.

Ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν – κατὰ τὸν Ντοστογιέφσκι- εἶναι ὁ Ὅμηρος. Μετὰ τὴν τετραετῆ φυλάκιση εἰς τὰ κάτεργα τοῦ Ὄμοσκ, ἐστάλη ὡς στρατιώτης εἰς τὴ Σιβηρία (1854), παρέμεινε πέντε ἔτη εἰς ἡμιελευθερία, δὲν ἐπέτρεπαν νὰ δημοσιεύει τίποτε.

Ὁ Τσάρος ἐδιάβασε τὸ ἔργον: «Ἀναμνήσεις ἀπ’ τὸ σπίτι τῶν πεθαμένων» καὶ ἔκλαψε μὲ λυγμούς. Τὸ 1867 διὰ ν’ ἀποφύγει τοὺς δανειστάς του, ἔφυγε μὲ τὴν οἰκογένειά του εἰς τὴν Εὐρώπην, 4 ἔτη περιπλανώμενος εἰς Γερμανία, Ἰταλία, Ἑλβετία καὶ Ἰταλία. Τὸ 1871 τοῦ ἐδόθη ἄδεια ἐπιστροφῆς.

Ἡ συγγραφικὴ του τέχνη φθάνει εἰς τὸ λεπτομερειακὸν περιγράφων τὸν ψυχικὸν κόσμον. Εἶναι ἀληθῆς ἀνατόμος τῆς ψυχῆς, βυθίζει τὸν ἀναγνώστη εἰς τὸ βάθος τῶν γεγονότων καὶ προσφέρει τὰ σωτηριώδη μηνύματα τοῦ Χριστοῦ!!

Εἰς τὸ ἐρώτημα: «Πιστεύεις εἰς τὸν Θεόν;», ἀπαντᾷ – μεταφέρων ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ πεδίο εἰς τὸ ἔθνικόν - , « Πιστεύω εἰς τὴν Ρωσσία. Εἶναι φανατικὸς πανσλαυϊστῆς, θέλει νὰ μείνει μόνον Ρῶσσοι, πιστεύει ὅτι ἡ Ρωσσία εἶναι προορισμένη ἐκ Θεοῦ νὰ σώσει τὸν κόσμον, θεωρεῖ τὴν Εὐρώπην « νεκροταφεῖον», δηλαδή νεκροὶ ψυχῶν οἱ Εὐρωπαῖοι διὰ τὴν ἀθεΐαν, ὕλισμόν, μαρξισμόν, μηδενισμόν κλπ.

Μὲ τὰ λόγια τοῦ Στάρετς Ζωσιμᾶ λέγει: «ὅσοι καταρῶνται τὸ Θεὸν καὶ τὴν ζωὴν, καταρῶνται τὸν ἑαυτὸν τους. Ὅταν θ’ ἀγαπήσεις ὅλα τὰ πράγματα, τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ θὰ σοῦ ἀποκαλυφθεῖ εἰς ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ καὶ τότε θὰ περιβάλλεις τὸν κόσμον μὲ μίαν παγκόσμιον ἀγάπην».

Τὸ ἔργον τοῦ Τολστόι «Ἀνάσταση», μετεφράσθη εἰς τὰς περισσοτέρας γλώσσας τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸ 1917-1940 ἐξεδόθησαν 21 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα ἔργων τοῦ Τολστόι. Κατὰ τὴν Unesco « ὁ Τολστόι εἶναι εἷς τῶν πολὺ μεταφρασθέντων συγγραφέων τοῦ κόσμου».

Ὁ Λέων Νικολάγιεβιτς Τολστόι ἐγεννήθη τὴν 28ῃ Αὐγούστου 1828 εἰς Γιάσαναγια Πολιάνα (= φωτεινὸ λιβάδι), 200 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Μόσχας. Ἀπέθανε τὴν 7-11-1910 εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀστάποβο (σήμερον λέγεται «σταθμὸς Τολστόι). Ὑπῆρξε «δεύτερος τσάρος τῆς Ρωσσίας» συνετέλεσε μὲ τὰ ἔργα του, εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Τσάρου Νικολάου Β’, (ὅπως καὶ ὁ Rousseau εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν). Ὁ Λένιν ὑπῆρξε «βαθὺς μελετητῆς» καὶ «μέγας θαυμαστῆς» τοῦ Ρουσσώ.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς διδαχῆς Τολστόι ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸν ἐκτὸς Ρωσσίας κόσμον, μὲ τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ κατὰ τῆς βίας. Ἡ φήμη του, μετέβαλεν αὐτὸν εἰς «ἔθνικὸν μνημεῖον» καὶ ἡ Γιάσαναγια Πολιάνα ἔγινε ἡ «Μέκκα» δηλαδή «προσκύνημα». Ὁ Ντοστογιέφσκι εἶπε: « ὁ Τολστόι ἦτο «θεὸς τῆς τέχνης» δηλαδή γίγας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ὁ Ντοστογιέφσκι κατὰ τὸν Suatess « εἶναι μοναδικός, βαθὺς ὑπὸ πᾶσαν ἔννοιαν». Ὁ Τολστόι συνέλαβε τὴν «καταπληκτικὴν ιδέαν» - ὅπως ὁ ἴδιος τὴν χαρακτηρίζει - νὰ ἰδρύσει νέα θρησκεία, ἐκτὸς δόγματος καὶ μυστηρίων, μιᾶς πρακτικῆς θρησκείας ποὺ νὰ δίνει εἰρήνην καὶ χαρὰ ἐπὶ γῆς. Ὁ Τολστόι ἐθεωροῦσε τὴν λογοτεχνίαν «ὡς μέσον, μεταδόσεως ἐνὸς ἐσωτερικοῦ προβληματισμοῦ».

Τόσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ πόθος τῆς λυτρώσεως, ὅσο ἰσχυρότερα εἶναι στὴν ψυχὴ ἡ αἴσθησις τοῦ θανάτου.

Τὸν φόβον τοῦ θανάτου ποὺ δοκίμασε ὁ Τολστόι τὸν μεταδίδει ἐντόνως εἰς ἀναγνώστας του. Πολλοὶ τὸν ὠνόμασαν «κῆρυκα τοῦ θανάτου». Τὸ 1837, ὅταν ἦτο 9 ἐτῶν, ἀπέθανε ὁ πατέρας

του και τοῦ ἐδημιούργησε αἴσθημα φόβου, ἀκολούθησαν κι ἄλλοι θάνατοι προσφιλῶν προσώπων, ὁ δὲ θάνατος τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ του τὸν συνεκλόνησεν κυριολεκτικῶς.

Τὸ 1862 ἐνυμφεύθη τὴν Σοφία Μπέρς καὶ ἀπέκτησε 13 παιδιά. Ἔως τὸ 1875 ἀπέθαναν τρία παιδιά του. Τὴν περίοδο αὐτὴ ἐτελείωσε τὴν Ἄννα Καρένινα. Ἐφθασε εἰς ἀπελπισίαν, ὥστε νὰ σκέπτεται τὴν αὐτοκτονίαν, διὰ τοῦτο δὲν πῆγαινε κυνηγι, μήπως στρέψει τὸ ὄπλον ἐναντίον του.

Τὸ 1869 ἐδιάβασε τὸν φιλόσοφον Σοπενχάουερ κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ζωὴ δὲν ἔχει νόημα, εἶναι κινήσεις ἄνευ ἐλπίδος συνδεδεμένη με πόνου ποὺ καταλήγει εἰς τὸν θάνατον. Ἐπηρεασμένος ἐξ αὐτοῦ λέγει ὁ Τολστόι: «Εὐτυχὴς εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν ἐγεννήθη ποτέ. Ὁ θάνατος εἶναι προτιμώτερος τῆς ζωῆς καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκει τις ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴν ζωὴν». ὦ! τῆς μεγάλης ἀπογνώσεως! Ἡ σύγκρουσις μέσα του κορυφώνεται.

Ὁ Νίτσε γράφει ὅτι ὁ Θεὸς ἀπέθανε, εἶχε ἐπίγνωση τὴν ἀνατροπὴ ὅλων τῶν ἀξιών. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ «θανόντος» Θεοῦ ὑψώθη ὁ ὑπεράνθρωπος, ὡς θεμέλιον νέων ἀξιών (ποὺ τέλος αὐτῶν εἶναι ὁ Μηδενισμός).

Ὁ ἴδιος ὁ Τολστόι γράφει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅτι ὑπῆρξε «μηδενιστὴς ὑπὸ τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δηλαδή ὄχι σοσιαλιστὴς ἢ ἐπαναστάτης, ἀλλὰ μηδενιστὴς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπουσίας πάσης πίστεως».

Κατὰ τὸν Ν. Ἀντρέγιεφ – τὸ ἀνωτέρω σημειώνει ὁ Τολστόι εἰς τὸ βιβλίον: « Εἰς τί συνίσταται ἡ πίστις μου» - προέκυψε ἀπὸ τὸ ὅτι ἀγωνιζόταν νὰ εὔρει λογικὴν ἐξήγησιν εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα.

Ἡ προσέγγισις αὐτὴ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς λογικῆς ὠδήγησεν εἰς τὸν δυτικὸν μηδενισμὸν (Νίτσε κ.ἄ.). Ὁ Τολστόι κατέληξε εἰς τὸν μηδενισμὸν λόγῳ ὑπερμέτρου ἐγωϊσμοῦ. Ὑπέφερε ἀπ' τὰ νεφρά του καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἐπονοῦσε τὸν ἐκυρίευε ἀπελπισία. Γράφει: « ἐὰν ἦτο πρῶτῃ ἢ βράδῳ, Τρίτῃ ἢ Κυριακῇ, οὐδεμία διαφορὰ ὑπῆρχε, πάντοτε πόνος, πάντοτε ἡ ἀπελπισία».

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν: «ἡ ἀπελπισία ἀποτελεῖ τὸ χεῖριστον τῶν ἀμαρτημάτων, προερχομένη ἐκ πλήθους ἀμαρτημάτων. Ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος ἀπελπισίας (ἀπογνώσεως) ἐξ ὑπερηφανίας». (Ὅσιος Ἰωάν. Κλίμακος).

Εἰς τὸ βιβλίον του : « Σημειώσεις ἐνὸς παράφρονος» περιγράφει ὁ Τολστόι τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου ποὺ ἔζησε τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1869 εἰς Ἀρζαμά, ὅταν τὸ φρικτὸ φάσμα τοῦ θανάτου ὠμίλησε με ἀνθρώπινη φωνὴ ποὺ ἔκανε τὸν Τολστόι νὰ φύγει πανικόβλητος τὴν νύκτα .

Εἰς τὴν «ἐξομολογήσεις» του φανερώνει ὁ ἴδιος: « Ἐφόνευσα ἀνθρώπους εἰς τὸν πόλεμον, προκάλεσα σὲ μονομαχία διὰ νὰ τοὺς φονεύσω, ἀπώλεσα χρήματα εἰς χαρτοπαίχνια, ἐξηπάτησα χωρικούς, προέβην εἰς ψευδολογίας, ληστείας, μοιχείας, μέθη, βία, φόνον. Οὐδὲν ἔγκλημα ὑπῆρξε ποὺ νὰ μὴ διέπραξα, ἡ ζωὴ μου ὅλη εἶναι ἓνα κακό».

Εἴκοσι ὀλόκληρα ἔτη ζωῆς με τὴν ἀνωτέρω ἀγωνία καὶ πόθον διὰ λύτρωσιν, τὸ 1899 ἔγραψε τὸ βιβλίον «Ἀνάστασις». Παρὰ τὸν τίτλον πουθενὰ δὲν ἀναφέρει γιὰ τὴν Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, μόνο ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἐορτασμὸ τοῦ Πάσχα. Ὁ φοιτητὴς Νεχλιούντωφ ἐγνώρισε τὴν Κατιοῦσα (= Αἰκατερίνη) Μάσλοβα ποὺ ἐργαζόταν ὑπηρέτρια. Μετὰ τρία ἔτη, ἀξιωματικὸς πλέον πέρασε

ἀπ' τὸ ἀγρόκτημα συγγενῶν του διὰ νὰ ἐορτάσει τὸ ΠΑΣΧΑ, ἀλλὰ ἐνῶ πρὶν ἦτο ἀγνὸς τώρα ἦτο διεφθαρμένος καὶ ἔβλεπε τὶς γυναῖκες ὡς « τὰ καλύτερα μέσα διὰ ἀπόλαυσιν». Τώρα πού εἶδε πάλι τὴν Κατιοῦσα ἐφούντωσε τὸ παλαιὸ ἀγνὸ αἴσθημά του. Τὴ νύχτα τοῦ ΠΑΣΧΑ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, «ὄλα ἦσαν ὑπέροχα, ἀλλὰ περισσότερο ἢ Κατιοῦσα, τὸ πᾶν εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅλον, ὑπῆρχε διὰ αὐτὴν (=Κατιοῦσα) καὶ μόνον, δι' αὐτὴν ἔλαμπαν αἱ λαμπάδες, δι' αὐτὴν ἔψαλον Πάσχα Κυρίου Πάσχα».

Τὴν δευτέρη ἡμέρα τοῦ Πάσχα ὁ Νεχλιούντωφ μετέβη εἰς τὸ δωμάτιο τῆς Κατιοῦσας καὶ μὴ σεβασθεὶς τὴν παρθενία της, ἀπεπλάνησεν αὐτήν. Τὴν ἐπομένην ἀπεχαιρέτησε αὐτήν καὶ δὲν ἐπέστρεψε ποτὲ σ' αὐτήν. Ἡ Κατιοῦσα ἔπαυσε πλέον νὰ πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἦτο ἔγκυος, τὴν ἐξεδίωξαν, ἐγέννησε ἀγόρι τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἀπέθανε. Περιφερόμενη καὶ ἀμαρτάνουσα κατέληξεν εἰς οἶκον ἀνοχῆς. (Σχόλιον: Βλέπετε πῶς περιγράφει τὴν ἐορτὴ ἐορτῶν, τὸ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ ; Ὁ ἥρωάς του ἀμαυρώνει τὴν ἐορτὴν μὲ τὴν πορνείαν καὶ τὴν συμπεριφορὰν του..)

Ὁ Τολστόι εἰς τὸ βιβλίον του : «Εἰς τί συνίσταται ἡ πίστις μου», γράφει: «Περὶ τῆς δικῆς του ἀτομικῆς ἀναστάσεως, ποτὲ δὲν ὠμίλησεν ὁ Χριστός, οὔτε διὰ μίας λέξεως» ἀλλοῦ εἶπε: «Ὀλίγον μ' ἐνδιαφέρει ὅτι ἀνεστήθη ὁ Χριστός. Ἀνεστήθη;.. ἄς εἶναι ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ.. Ἐγὼ πρέπει νὰ γνωρίσω πῶς πρέπει νὰ ζήσω». Εἰς τὸ ἔργον του: «Σύντομος ἔκθεσις τοῦ Εὐαγγελίου» πού εἶναι περίληψις τοῦ Εὐαγγελίου ἀπουσιάζει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλα θαύματα. Ὁ Τολστόι ἀρνεῖται τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, γράφει: «Εἶναι τρομερὴ βλασφημία νὰ ταυτίζομε τὸν Ἰουδαῖον Ἰησοῦν μετὰ τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Χριστὸς διὰ τὸν Τολστόι εἶναι οὐχὶ ὁ Θεάνθρωπος, ἀλλὰ μόνον μέγας διδάσκαλος θρησκείας.

Συνεχίζει: «Ποτὲ δὲν εἶπε ὁ Χριστὸς διὰ συγκεκριμένης λέξεως διὰ τὴν Ἀνάστασιν του καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν νεκρῶν εἰς τὴν βασιλεία του πού ἐδίδαξαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ πιστεύουν οἱ χριστιανοί . Ἡ ἀποκατάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ὄχι ἀνάστασις, θὰ ἐκπληρωθεῖ κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσοῦ μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς».

Περὶ ἀθανασίας ὁ Τολστόι δὲν εἶχε πάντοτε σταθερὰς ἀντιλήψεις. Τὸ 1859 γράφει ὅτι πιστεύει σ' αὐτήν, τὸ 1860 ἀμφιβάλλει καὶ ἀπιστεῖ. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον δηλώνει πίστιν εἰς ἀθανασίαν, ἂν καὶ ἀμφιβάλλει ὀλίγον. Εἰς τὸ «ἡμερολόγιον του, 4 Σεπτ. 1910 (δυσὸ μῆνες πρὶν τὸν θάνατόν του) ἀπορρίπτει ταύτην σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς. Ὅταν ἦταν φοιτητὴς στὸ πανεπιστήμιον τοῦ Καζάν, ἐμελετοῦσε τὸν Σπινόζα, ὁποῖος ἐδίδασκε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πρόσωπον. Ἀρνεῖται ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐπιβίωσιν τῆς προσωπικῆς μνήμης (ὁ νοῦς τίποτε δὲν ἐνθυμεῖται, ὅταν εἶναι ἐκτὸς σώματος). Ἐπίσης ὁ Σπινόζα δὲν πιστεύει εἰς οὐράνια ἀνταμοιβὴ καὶ ἀνταπόδοσιν εἰς βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς σωζομένους. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ παρόμοια ἐπηρεάσθη ὁ Τολστόι. Ὅμοίως ἐπίδρασιν ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Σοπενχάουερ, ὁποῖος ἐπίστευε ὅτι ἡ ζωὴ μὲ τὸν θάνατον ἐπανέρχεται εἰς τὸ μηδέν. Ὁ Τολστόι ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀτομικότης τοῦ ἀνθρώπου χάνεται μετὰ τὸν θάνατον, διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς ψυχῆς μὲ τὸ πᾶν καὶ δὲν γνωρίζομεν τί θὰ συμβεῖ μετὰ θάνατον.

Κατὰ τὸν S. Mirsky, ὁ Τολστόι περὶ λυτρώσεως ἐπίστευε ὅτι : «Ἡ αἰωνιότης τῆς ζωῆς μεταφέρεται στὸν ἄνθρωπον πού ζεῖ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀνάστασις ὡς αἴσθησις τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν θεία δημιουργία. Ἀνθρωπότητα πού φθάνει μέχρι τὴν

ιδέαν τῆς παγκοσμίου ἐνότητος». Ἡ ἄρνησις τοῦ ἐγωῖσμοῦ διὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνάστασις ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ εἶναι ἡ κεντρικὴ ιδέα τῆς ἀναστάσεως, ποὺ περιγράφει εἰς τὸ βιβλίον του, μὲ τὸν Νεχλιούντωφ. Ἀνάστασιν δηλαδὴ μόνον ὑπὸ συμβολικὴ ἔννοια.

Ἡ Κατιούσα (= Αἰκατερίνα Μάσλοβα) μετὰ ἑπτὰ ἔτη παραμονῆς εἰς τὸ πορνεῖον ἐδικάσθη διὰ φόνον πλουσίου ἐμπόρου. Μεταξὺ τῶν δικαστῶν ἦτο καὶ ὁ διαφθορεὺς αὐτῆς, ὁ Νεχλιούντωφ, ὁ ὁποῖος τὴν ἀνεγνώρισε. Ἐκ τῆς δίκης, ἂν καὶ ἐφαίνετο ἡ ἀθωότης αὐτῆς, οὐδόλως διεμαρτυρήθη, ἀλλ' ἀφῆκε καὶ τὴν ἐφυλάκισαν 4 ἔτη εἰς Σιβηρίαν. Ὁ Νεχλιούντωφ μετενόησε, ἔκλινε γόνυ εἰς Θεὸν νὰ τὸν βοηθήσει ὁ Θεός, καὶ ὅ,τι ἐζήτησε ἔγινε. Ὁ Νεχλιούντωφ διέκοψε τὶς ἁμαρτωλῆς σχέσεις μὲ τὴν Βασιλίεβνα καὶ τὴν Κορτσάνινα τὴν ὁποῖαν ἠθέλε νὰ νυμφευθῆ, διέκοψε ἐπίσης κάθε σχέση μὲ τὸ κοσμικὸ περιβάλλον. Μετέβη εἰς φυλακὴν διὰ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν ἀπ' τὴν Μάσλοβα καὶ νὰ τῆς εἰπῆ ὅτι θέλει νὰ τὴν νυμφευθῆ. Μετέβη εἰς Πετρούπολη, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν. Ἐπῆγε εἰς τὴν Σιβηρίαν διὰ νὰ εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Μάσλοβα καὶ ἡ ζωὴ του ἦτο μὲ φιλανθρωπίες, ἐλεημοσύνες κλπ.

Καὶ ἡ Μάσλοβα ἄρχισε τὴν νέα ζωὴ τῆς, ἔπαυσε νὰ καπνίζει, νὰ πίνει, νὰ ἐρωτοτροπεῖ, ἄρχισε νὰ ἐργάζεται ὡς βοηθὸς νοσοκόμου, τέλος ὑπανδρεύθη τὸν πολιτικὸν κατὰδικο Σίμουσον καὶ ὄχι τὸν Νεχλιούντωφ διὰ νὰ μὴ τὸν κάνει δυστυχισμένον.

Ὁ Νεχλιούντωφ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἐνῶ εὐρίσκεται εἰς τὸ δωμάτιον του ἄρχισε νὰ διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιον καὶ κατέληξε εἰς τὸ συμπέρασμα: Τὸ κακὸ θὰ σταματήσῃ στὸν κόσμον, μόνον διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης. Ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ περιέχεται στοὺς «μακαρισμοὺς» μὲ τὴν ἐντολὴν «μὴ ἀντιστήναι τῷ πονηρῷ».

Ὁ Νεχλιούντωφ ὅλη τὴν νύκτα ἐδιάβαζε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐσκέπτετο: Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἐφήρμοζαν τὶς πέντε ἐντολὰς τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρου ὁμιλίας, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ ἔφθανε στὴ γῆ. «Μία νέα ζωὴ ἀνέτειλε δι' αὐτὸν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του, ἡ ζωὴ τῶν πέντε ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Πῶς θὰ τελειώσῃ ἡ νέα αὐτὴ περίοδος τῆς ζωῆς του, ὁ χρόνος μόνον θὰ τὸ δείξει».

Ὁ Τσέχωφ παρατηρεῖ ὅτι τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ «Ἡ Ἀνάστασις» δὲν ἔχει τέλος. Ὁ σοβιετικὸς συγγραφέας Σκλόβσκυ λέγει: «Ἡ ἀνάστασις ὄχι τοῦ θρησκευόντος ἥρωος τοῦ Τολστόι, ἀλλὰ ὁ ἔρωτος τῆς Κατιούσας εἶναι τὸ κέντρο ποὺ περιστρέφεται ἡ ἀφήγησις στὴν Ἀνάστασις». Ὁ «θρησκευόμενος» Νεχλιούντωφ θὰ μείνῃ ἄνευ ἀναστάσεως, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγνώρισε τὴν πραγματικὴν θρησκείαν. Ἡ ἄνευ θρησκείας Κατιούσα, ἀνεστήθη. Ὁ κόσμος ποὺ ἀντιπροσωπεύει ὁ Νεχλιούντωφ εἶναι νεκρὸς καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀναστηθεῖ, ἀκόμα κι ἂν μετανοήσῃ. Νὰ γιατί, ὁ Τολστόι δὲν μπόρεσε νὰ γράψῃ τὸ δεύτερον μέρος τῆς «Ἀναστάσεως», τὴν περαιτέρω πορεία τοῦ Νεχλιούντωφ. Ἄν ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἔρωτος τῆς Κατιούσας πρὸς Νεχλιούντωφ ἐξαγνίζει αὐτὴν μέχρι σημείου νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ πορνεῖον καὶ νὰ ὑπανδρευθεῖ τὸν Σίμουσον, ὁ θρησκευτικὸς ἔρωτος ὑψώνει εἰς τὴν ὑπὲρ φύσιν ζωὴν π.χ ἡ ὁσία Μαρία Αἰγυπτία (+1 Ἀπριλίου) ποὺ ἔγινε ἀπὸ πόρνη ἁγία.

Μὲ δυὸ λόγια: ὁ Νεχλιούντωφ τῆς «ἀναστάσεως» εἶναι ὁ Τολστόι! Οἱ ἥρωες τοῦ Τολστόι εἰς τὴν θεωρίαν μόνον (δηλ. εἰς τὸ διήγημα) ἀνασταίνονται, ὅ,τι αὐτὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ του πρὸς τὴν σύζυγόν του, βλέπομεν ὅτι δὲν τὴν

ἀγαποῦσε, ἀφοῦ τόσες φορές ἔφυγε ἀπ' τὴν οἰκίαν του .. Πῶς λοιπὸν ν' ἀγαπήσει ὅλον τὸν κόσμον;

Γράφει ὁ Γκόρκυ εἰς τὸν Τσέχωφ τὸ 1900: «ὁ Τολστόι δὲν ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς δὲν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν».

Ἡ νέκρωσις εἰς τὸν Τολστόι, εἶναι ἀπηλλαγμένη τοῦ πόνου ὅπως καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα συναντᾶται ὡς μελέτη θανάτου ποὺ οὐδέποτε ἔγινε ἐν τῇ πράξει. (δηλ. μόνον εἰς τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον).

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἐπιθυμοῦσε ὁ Τολστόι νὰ δοκιμάσει μεγάλο πόνον, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνει οὔτε καὶ μικροὺς πόνους. Ἡ φυγή του (ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του) ἀποδεικνύει ὅτι ἤθελε ν' ἀποφύγει τὸν πόνον. Ἡ ἀσυμφωνία θεωρίας καὶ πράξεως φαίνεται ἀπὸ τὸ : «Εἶμαι ἔνοχος, ζῶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, εἶμαι ἄξιος πάσης περιφρονήσεως, διότι δὲν πράττω συμφῶνως πρὸς ὅσα διδάσκω».

Ὁ Σολζενίτσιν γράφει ὅτι «ἡ οὐτοπία τοῦ Τολστόι ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι συγχέει τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους».

Ὁ Τολστόι ἀναγνωρίζει τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, ἀρνεῖται ὅμως νὰ χρησιμοποιήσει τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ τίς πραγματοποιήσει, ἀρκεῖται εἰς τίς προσωπικὰς δυνάμεις του. Ἀρνεῖται ὁ Τολστόι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν θεωρεῖ «ψέμμα καὶ κακόν». Τὰς θαυματουργικὰς εἰκόνας (τὴν προσκύνησιν αὐτῶν) ὀνομάζει «παχυλὴν εἰδωλολατρίαν». Ἀπορρίπτει τὰ μυστήρια καὶ κυρίως τὴν Θείαν Μετάληψιν.

Δι' ὅλα αὐτὰ τὴν 22 Φεβρ. 1901 ἡ Ρωσικὴ Σύνοδος τὸν κατεδίκασε. Ἡ ἐμπαικτικὴ – βλάσφημη περιγραφή τοῦ Θείου Μυστηρίου κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Τολστόι ἀμφιβάλλει διὰ τὴν μετατροπὴν εἰς Θεῖον Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, φαίνεται ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ κείμενό του. Καὶ ἡ σύζυγός του Σοφία, εἰς τὸ ἡμερολόγιό της γράφει: «Εἶμαι πλήρης ἀηδίας διὰ τὴν κυνικὴ αὐτὴ περιγραφή τοῦ Μυστηρίου. Ἡ θεία Κοινωνία δι' αὐτόν, εἶναι ἄρτος ...σὲ ἓνα ποτήρι. Βλέπω προστύχους ὕβρεις κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦτο μ' ἀηδιάζει».

Γιὰ τὴν Θεία Λειτουργία γράφει καὶ τοῦτο τὸ φρικτόν: «Τὸ μυστήριον (δηλαδὴ ἡ Θεία Κοινωνία) εἶναι ἀνόητος φλυαρία καὶ βλάσφημος μαγεία ἱερέων, ὑπεράνω του ἄρτου». Τοῦτο γράφει εἰς τὴν Ἱερὰ Ρωσικὴν Σύνοδον καὶ συνεχίζων ἀρνεῖται καὶ τὸ μυστήριον τῆς Θείας ἐξομολογήσεως, γράφων: «Εἰς τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, βλέπω βλαβερὰ ἀπάτη ποὺ ἐνθαρρύνει μόνον τὴν ἀνηθικότητα καὶ γίνεται αἰτία νὰ μὴ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀμαρτίαν. Ἀπορρίπτω ὅλα τὰ μυστήρια τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ θεωρῶ ἐξευτελιστικὴ μαγεία, ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν». Ἀντιθέτως εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ντοστογιέφσκι, τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῶν Θείων Μυστηρίων καὶ βλέπομεν τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας τῶν ἡρώων του»!!

Ἄν καὶ ἔδειξε ἐνδιαφέρον ἡ Ἐκκλησία νὰ μεταφέρει τὸ Ἅγιον Ποτήριον καὶ τὰ Μυστήρια πλησίον του, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ Τολστόι δὲν ἠθέλησε νὰ κοινωνήσει. Ἡ σύζυγός του, εἶχε μυστηριακὴ ζωὴ (ἐξομολόγησις – Θεία Κοινωνία).

Ἡ φυγή τοῦ Τολστόι ἀπ' τὴν οἰκογένειά του εἶναι δραπέτευση, ἀπελπισμένη ἔξοδος, ὕστατη προσπάθεια πρὸς λύτρωσιν. Ἔφυγε νύκτα, διότι ἡ σύζυγός του ἐρευνοῦσε τὰ χειρόγρατά του καὶ τὸ ἐθέλωρησε κατασκοπεῖα !

Ἦθελε λοιπὸν ὁ Τολστόι – ὅπως ὁ ἴδιος γράφει- νὰ καθαρῖσει τὴν συνείδησίν του πρὸ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου. Κατ' ἀρχὰς ἐπῆγε εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ὀπτινα μὲ τὸν προσωπικό του ἱατρὸν Μακοβίτου. Ὡμίλησε μὲ τοὺς μοναχοὺς, τοὺς ἔδωσαν δωμάτιον εἰς τὸν ξενῶνα νὰ διανυκτερεύσουν. Εἶπε ὅτι ἤθελε νὰ ὀμιλήσει μὲ τὸν Στάρετς Ἰωσήφ καὶ θὰ ἔμενε στὴ μονὴ τῆς Ὀπτινα, ἂν δὲν τοῦ ἀπαιτοῦσαν νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία..(Μὲ τὸν ὄρον αὐτὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν δεχθοῦν).

Ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως ἡ σύζυγός του τὸν ἀνακαλύψει (διότι ἐπιθυμοῦσε νὰ ζήσει τὸ γῆρας του εἰς τὴ σκιά τῆς μονῆς), ἀνεχώρησε διὰ τραίνου μακρὰν, ἴσως ἤθελε νὰ ἐξέλθει τῶν συνόρων. Καθ' ὁδὸν ἐκρουολόγησε καὶ ἔμεινε κληνῆρης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιφύλακος Ἰβάν Ὀζόλιν εἰς τὸν σταθμὸν Ἀστάποβο, πού σήμερον λέγεται «Σταθμὸς Τολστόι». Τὴν μεθ' ἐπομένην ἦλθεν ὁ φίλος του Τσερτκὼφ καὶ ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του Σεργκέι, ἔπειτα ἡ σύζυγός του καὶ ἡ κόρη του Τατιάνα εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐπέτρεψαν οἱ ἱατροὶ νὰ τὸν ἴδοῦν. Κυρίως ὁ ἴδιος ὁ Τολστόι δὲν ἤθελε τὴν σύζυγόν του, οὔτε καὶ τὸν ἱερέα πού ἔστειλε ἡ Ἐκκλησία νὰ τοῦ δώσει τὸ «τελευταῖον ἐφόδιον»(δηλ. ἐξομολόγησιν καὶ Θεία Κοινωνία) . Ὁ μητροπολίτης Ἀντώνιος ἔγραψε ἐπιστολὴν εἰς σύζυγόν του καὶ τηλεγραφήματα .. ἀλλ' εἰς μάτην, δὲν ἤθελε νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν Θεόν.

Ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου του, ἔγραψε εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του. « Ἐλπίζω ἡ σύζυγός μου καὶ ὁ ἐπίσκοπος δὲν θὰ κάνουν κάτι νὰ πείσουν τοὺς ἀνθρώπους ὅτι μετενόησα. Δηλώνω ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ κοινωνήσω πρὸ τοῦ θανάτου μου».

Διὰ τοῦτο ἡ κόρη του Ἀλεξάνδρα, ἀπῆντησε εἰς τὸν π. Βαρσανούφιον - πού περίμενε στὸ Ἀστάποβο δύο ἡμέρας νὰ τὸν συναντήσῃ - δὲν ἦτο δυνατὸν, ὅπως ἐπιθυμοῦσε ὁ πατέρας της.

Ὁ Ντοστογιέφσκι, ὅταν ἄρχισε νὰ αἰμορραγεῖ (τὰ πνευμόνια του..) εἶπε εἰς τὴν σύζυγόν του: «Ἄννα, σὲ παρακαλῶ, φώναξε ἀμέσως ἱερέα. Θέλω νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ νὰ κοινωνήσω».

Ὁ ὀρθολογισμὸς τοῦ Τολστόι καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς βίος του τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη παράδοση. Ἦταν ὑπέρμετρος ὁ ἐγωῖσμός του. Κατὰ τὸν Η. Wrighto ὁ Τολστόι «πάντοτε προσπαθοῦσε νὰ εἶναι πρωτότυπος».

Ὁ ἴδιος γράφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του: «Εἶμαι τόσο φιλόδοξος, πού ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκλέξω μεταξὺ δόξης καὶ ἀρετῆς, θὰ προτιμήσω τὴν δόξαν»! Δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ εἰς τὸν Τολστόι, ὅπισθεν τῆς ὁποίας νὰ μὴ κρύπτεται ὁ ἐγωῖσμός. Εἰς τὸ ἔργον του : « ὁ πατὴρ Σέργιος», παρουσιάζει ὁ Τολστόι τὸν ἑαυτὸ του. Ὁ ἐνάρετος π. Σέργιος, καταλήγει νὰ πέσει εἰς σαρκικὸν ἀμάρτημα καὶ τότε ὁμολογεῖ: « Ἐγὼ ἐзоῦσα διὰ τοὺς ἀνθρώπους προφασιζόμενος ὅτι ζῶ διὰ τὸν Θεόν. Naί, ὅλα κατεπνίγησαν ἐξαιτίας τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων. Naί, δὲν ὑπάρχει Θεὸς δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ζεῖ ὡς ἐγώ, διὰ τὴν ματαιοδοξίαν καὶ μόνον».

Ὁ θάνατος τοῦ Τολστόι εἶναι ἄρνησις τῆς ζωῆς, ἀδιαφορία νὰ κοινωνήσῃ τῶν Ἁγίων Μυστηρίων. «Ἠγάπησε τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον παρὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 12,43). Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του, εἶχε τὸν θάνατον μόνιμον σύντροφον.

7 Νοεμ. 1910 έκοιμήθη, ή άμαξοστοιχία τοῦ θανάτου, (ὅπως εἰς τὸν σταθμὸν ἐκεῖνον ή Ἄννα Καρένινα αὐτοκτόνησε, ὅταν ή ἐμπορικὴ άμαξοστοιχία ἐπλησίασε, μεταφέρουσα φορτίον ἐκ φερέτρων), ἤλθεν εἰς τὸ Ἄσταποβο νὰ παραλάβει τὸ φέρετρον τοῦ Τολστοί καὶ τὸ μετέφερε εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γιάσναγια Πολιάνα.

Χιλιάδες λαοῦ ἐπὶ 4 ὥρες ἀπέδωσαν τὸν τελευταῖον χαιρετισμὸν εἰς τὸν νεκρόν. Μετὰ εἰς τὸ πυκνὸ δάσος ἐνεταφιάσθη χωρὶς ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία, χωρὶς τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Σταυροῦ, χωρὶς ἱερέα...οὔτε Σταυρός εἰς τὸν τάφον του, οὔτε ὄνομα. Εὐλόγως, ἀφοῦ ὁ Τολστοί οὐδέποτε ἐγεύθη τὴν Χάριν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς αἰωνιότητος.

Τὶ ἀντίθεσις μὲ τὸν Ντοστογιέφσκι διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Σταυρός εἶναι τὸ μόνον σύμβολον σωτηρίας, τὸν ὁποῖον κρατᾷ (κεκοιμημένος) καὶ τὸ ἤρεμο λείψανό του ἀκτινοβολεῖ τὴ χάρα τῆς λυτρώσεως.

Αὐτὴ ἦτο ή τραγωδία τοῦ Τολστοί, ή ἄρνησις τοῦ Θεοῦ, ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου ἐγωῖσμοῦ του. Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε διαρκὴς περιπλάνησις πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Οἱ τελευταῖες του λέξεις ἦταν: «Ἀγαπῶ τὴν ἀλήθεια... πολὺ, ἀγαπῶ τὴν ἀλήθεια». Ἄν καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Θεὸν ὡς ἀλήθειαν, δὲν ἐγνώρισε ὡς Θεὸν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι Η ΑΛΗΘΕΙΑ.

Ἡθέλησε νὰ κατανοήσῃ τὸν Χριστόν κατὰ τὸν δικὸν του ἀφηρημένον τρόπον καὶ ὄχι διὰ τῆς συνδέσεώς του μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν Ὁρθόδοξον – τὴν μόνην ΕΛΠΙΔΑ ΣΩΤΗΡΙΑΣ.

Ἐπεδίωξε νὰ εὔρει σωτηρίαν «χωρὶς Σωτῆρα Χριστόν». Ὁ ἅγ. Κυπριανὸς γράφει : «χωρὶς Ἐκκλησία, δὲν ὑπάρχει σωτηρία».

Παρὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς φήμης του, ἐχρειάστηκε μόνον δυὸ μέτρα γῆς τάφου, ὅσα δηλαδὴ καὶ ὁ ἀγρότης Παχώμ εἰς τὸ διήγημά του: « Πόση γῆ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος». Ὁ Παχώμ ἂν καὶ ἀπέκτησε μὲ πολὺ κόπο πολλὰ χωράφια,.. μόνον δυὸ μέτρα ἦταν ἀρκετὰ διὰ τὸν τάφον του...).

Ὁ Τολστοί ἐζήτησε νὰ ἐνταφιασθεῖ χωρὶς νεκρώσιμη ἀκολουθία μὲ ἱερέα καὶ χωρὶς σταυρὸν ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Τὸ 1859 ὁ Τολστοί ὁμιλῶν εἰς τὴν Μόσχαν εἰς τὴν «Ἐταιρεία Ρώσσων λογοτεχνῶν» εἶπεν, « ή τέχνη διὰ τὴν τέχνην». Ὁ Χομιάκωφ, ὁ πρόεδρος τῆς ἐταιρείας ἀντετάχθη εἰς αὐτὸ ὑποστηρίζων τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποστολὴν τῆς τέχνης. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερα ὁ Τολστοί συμφώνησε μ' αὐτὸ.

Ὁ Κάντ ἔγραψε γιὰ τὸν σκοπὸν τῆς τέχνης, τὸ ὠραῖον (ὠραῖο = τυπικὴ σκοπιμότητα ἄνευ ὠρισμένου σκοποῦ)..ἂν καὶ στὴ συνέχεια ἀνεγνώρισε τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς τέχνης συμπεραίνων: «Τὸ ὠραῖον εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ ἀγαθοῦ».

Εἶναι διὰ τὸν Τολστοί, ἀπαράδεκτος ή ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, διότι δὲν πιστεύει εἰς τὸν θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν – Λυτρωτὴν, νικητὴν τοῦ θανάτου καὶ Ἀναστάντα. Κατὰ τὴν λογικὴν του ἐξήγησιν, δὲν ὑπάρχει λύτρωσις, ἀφοῦ, μετὰ τὴν θυσία τοῦ Χριστοῦ, ή ἀνθρωπότης ἐξακολουθεῖ νὰ ὑποφέρει.

Ἴσως εἶχε δίκαιον ὁ Η. Lawrence ὁποῖος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου: «Ἀνάστασις» - τοῦ Τολστοί, ἔγραψε διὰ τὸν συγγραφέα: «...Ἡ Ἀνάστασις του εἶναι τὸ βῆμα πρὸς τὸν τάφον. Ὁ δὲ λίθος ἐκυλίσθη ἐπ' αὐτοῦ».

Ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Τολστοί ἦταν ὁ Γάλλος καθηγητὴς Σαιν – Τομά, ἐδιδάχθη τὴν γαλλικὴ γλῶσσα καὶ 15ετῆς ἐχαίρετο μελετῶν ἔργα Βολταίρου καὶ Ρουσσώ. Ὡς φοιτητὴς ἔζησε ἀμαρτωλὴ ζωὴ μὲ ὄργια καὶ χαρτοπαίγνια. Τὸ 1851 κατετάγη ἐθελοντὴς εἰς τὸ πυροβολικόν, εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, διακριθεὶς ἔγινε διοικητὴς μεραρχίας. Μετὰ τὰ ταξίδια του εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Γιάσναγια Πολιάνα ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἀγρόκτημά του καὶ ἴδρυσε σχολεῖον χάριν τῶν χωρικῶν, ταυτόχρονα ἐκτελοῦσε καὶ χρέη εἰρηνοδίκου.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ ἀπειρομυριοσπειράκις δόξα !

Τὸ ἀνωτέρω περιληπτικὸν κείμενον,

ἐγένετο διὰ χειρὸς γερ. Ἀλυπίου Καψαλιώτου.

Ἄγιον Ὅρος- Ἱ.Κελ.Ἀγ.Νικολάου καὶ ὁσίου

Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, ἔτος 1991 .